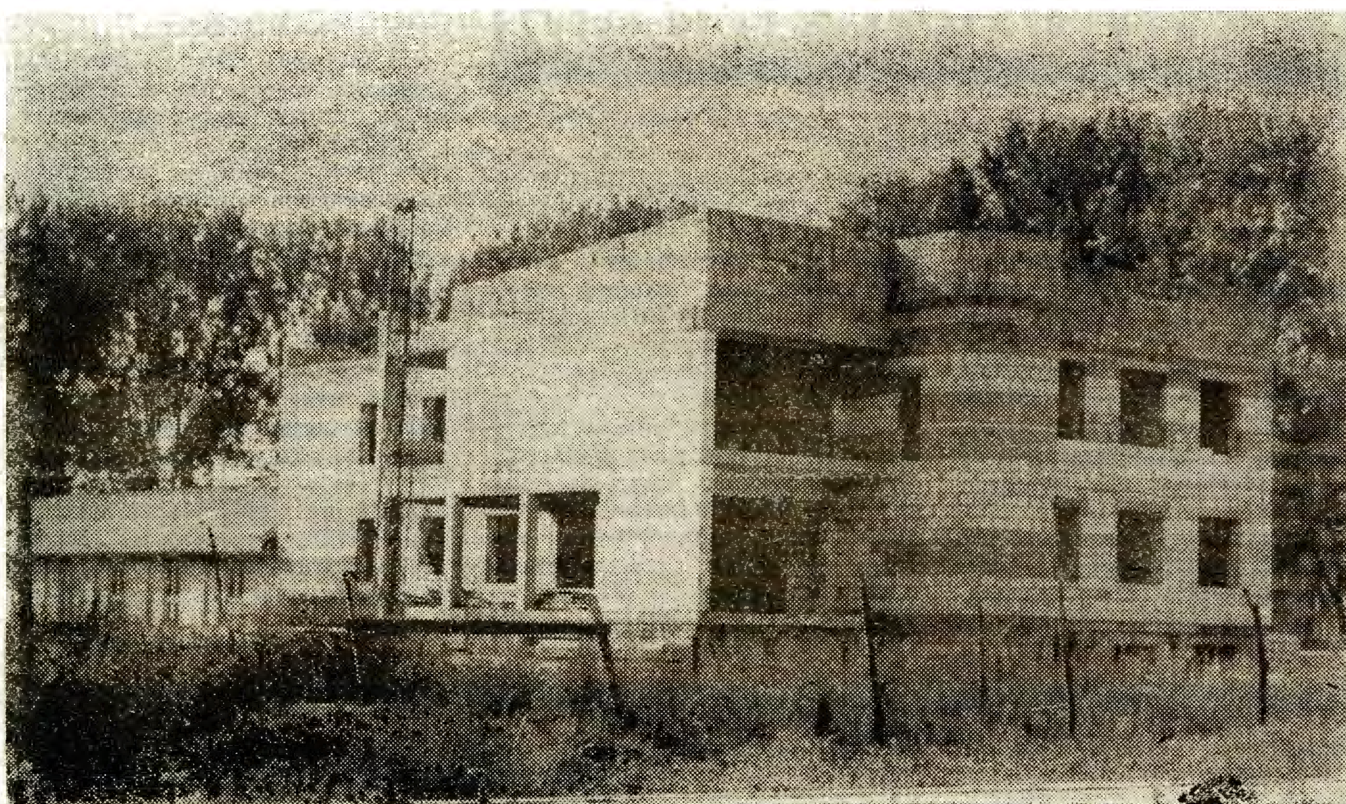
Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 52 (1754) ГОД XXXIV БЕЛАСТОК 24 СНЕЖНЯ 1989 г. ЦАНА 250 зл.

Так выглядаў другі будынак Беларускага музея ў Гайнаўцы ў верасні 1989 г.

НАШ МУЗЕЙ, БЕЛАРУСКІ

Што і гаварыць, будова Беларускага музея ў Гайнаўцы прыпала на кепскія часы.

А барацьба за гэту будову была прыярытэтнай справай для БГКТ на працягу, можна сказаць, усяго яго існавання. Лёс сабраных экспанатаў, якія толькі нейкі час дэманстраваліся на этнічна беларускай тэрыторыі, а пасля завандравалі ў чужы ім Цехановец, пераконваў беларускіх дзеячоў, што толькі салідны, стабільны, асобны будынак, пастаўлены ў адпаведным месцы, дасць нейкую гарантыю на тое, што экспанаты не толькі не прападуць, але будуць беражліва захоўвацца і дэманстравацца.

Пасля доўгай калатні наконт месца пабудовы музея, у 1983 годзе было нарэшце вырашана будаваць яго ў Гайнаўцы. Менавіта там знаходзілася старая мазаікарня, дзе калісьці выраблялі паркет. Яна стаяла, нікому не патрэбная, бо пры тартаку пабудавалі ўжо новую, лепшую. А можна ж было яшчэ яе выкарыстаць. БГКТ пераняло яе, і такім чынам мазаікарня стала пачаткам будучага комплексу музейных будынкаў.

Патрэбны яшчэ быў чалавек з адпаведным вопытам, які б умеў і хацеў узяць на сябе адказнасць за стварэнне Беларускага музея. Такім чалавекам у нашых умовах мог быць толькі Канстанцін Майсеня, тагачасны намеснік старшыні ГП БГКТ. У яго ўжо быў шматгадовы вопыт па будове цэлай сеткі ГСаўскіх крамаў на Гайнаўшчыне, а таксама вопыт у БГКТоўскай і гаспадарчай дзейнасці.

Канстанцін Майсеня ўзначальвае, такім чынам, Грамадскі камітэт пабудовы музея з афіцыйнай назвай Музей помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху.

І тады разгарэліся спрэчкі вакол назвы музея. Прапановы былі розныя. Не толькі эмігранты, але і большасці мясцовых беларусаў не падабалася гэта назва. Беларускі музей — такая простая і ясная назва, такая традыцыйная і шматзначная, гаварылі ..., чаго ж яшчэ трэба! Арганізатары тлумачылі, што фактычна рэвалюцыйны рух у Гайнаўцы — гэта і ёсць рух беларускі... І так дыскусія працягваецца да сёння, ды, дай Божа, каб не цягнулася яна так доўга, як перагаворы наконт будовы музея наогул.

Будоўля была запланавана з вялікім размахам. Каб кожны беларус, нават з найбольш аддаленых куткоў свету, мог прыехаць сюды і паўспамінаць (а мо ўжо нават толькі пазнаёміцца), як жылі і якімі прыладамі карысталіся яго дзяды і прадзеды, убачыць часцінку іх паэтычнай душы ў старых мастацкіх вырабах. І каб беларус тут мог заадно адпачыць — ля векавой пушчы, сярод сваіх... Памятаю, як у рэдакцыю заходзіў Канстанцін Майсеня з праектамі і з жарам расказваў, дзе і што ў музеі будзе.

І вось музей набраў рэальных кшталтаў. Сёлета мне двойчы давялося наведаць яго. І зноў, як некалі ўпэўнена абводзячы нас па будоўлі, Майсеня з жарам расказвае нам пра музей і паказвае, дзе тут і што. Але цяпер ужо не на паперы. Цудоўна пахне свежай фарбай...

Музей будзе складацца з трох будынкаў. Адзін з іх ужо амаль

(Працяг на стар. 5)

Дваццатыя гады ў БССР называюцца часта „перыядам беларусізацыі“. З аднаго боку бачым буйнае развіццё культуры, навукі і мастацтва, з другога — ведаем пра пашырэнне абсягу ўжывання беларускай мовы на ўсе сферы грамадскага і палітычнага жыцця. Былі створаны Беларускі дзяржаўны універсітэт, Акадэмія навук, тэатры, музеі, школьніцтва. Вырасла пакаленне свядомай інтэлігенцыі, якому, зрэшты, прыйшлося адпакутваць у наступнай дэкадзе, калі сталінскі рэжым распраўляўся з „нацдэмшчынай“.

Гэта больш-менш ведаем, але ўяўленне пра штодзённае жыццё ў тыя гады ўсё яшчэ вельмі цьмянае, і толькі ў апошні час адкрываецца крыху больш фактаў. Зараз карыстаемся нагодай пагутарыць з Інай Рытар (А. Саковіч) з Кліўленда (ЗША), студэнткай гісторыі БДУ ў 1923—1927 гады, каб крыху наблізіць нашым чытачам гэтую цікавую эпоху.

— Калі вы пачалі вучыцца ў БДУ?

— Вучобу пачала ў 1923 г. на сацыял-гістарычным аддзяленні Педагагічнага факультэта БДУ. Рэктарам БДУ быў тады заслужаны праф. Уладзімір Пічэта, дэканам педфака — праф. Міхаіл Піятуховіч.

— Як вы ўспамінаеце гады сваёй вучобы?

— З пачуццём праўдзівай любасці. Энтузіязм і ахвота да працы панавалі. Гісторыя Беларусі была для нас цікавай і захапляючай. Мы верылі, што нашы прафесары (Мітрафан Доўнар-Запольскі, У. Пічэта, Усевалад Ігнатоўскі і іншыя) — людзі з вялікім навуковым вопытам, што яны жадаюць дабра Беларусі, жадаюць дабра нам, маладым. Пад іх уплывам студэнты-гісторыкі канцэнтравалі сваю даследчую ўвагу на вывучэнні гісторыі беларускага народа.

— На якой мове вяліся заняткі?

— На беларускай і рускай. Прафесары і дацэнты беларускага паходжання чыталі лекцыі, вялі семінары на беларускай мове. Тут варта ўспомніць праф.

(Працяг на стар. 6)

СПАКОЙНАГА, ДОБРАГА, САРДЭЧНАГА СВЯТА ПРЫ ЁЛЦЫ ЖАДАЕ СВАІМ СІМПАТЫКАМ „НІВА“

На мяжы

Кампраметацыя

З увагай аглядаў я праграму Войцеха Варатынскага пра нацыянальныя меншасці. Гавару аб праграме, якая была прысвечана беларусам з Гайнаўкі.

Што ж мяне так зацікавіла ў гэтай праграме? Зразумела, тое, што па сутнасці польскае тэлебачанне назвала ў канцы чорнае чорным, а белае белым. Аўтар перадачы не пазбягаў праўды, не выкручваўся, не блазнаваў, не гаварыў аб тутэйшых, аб пераходных плямёнах, аб этнічных, а не нацыянальных з'явах, аб тым, што тутэйшы люд паявіўся ў выніку антыпольскай палітыкі рускіх цароў, словам, не паўтараў той бязглуздзіцы, якой частуе нас усё часцей прэса. Гаварыў аб беларусах. Здавалася б, што гэтыя беларусы, калі акажуцца перад камерай, скажуць аб найважнейшым, аб тым, што дыктуе ім сэрца. Аказалася, што не так гэта ўсё проста.

Праўда, жанчына, якая першай дала інтэрв'ю, сказала ад сэрца тое, што яна думала. Нельга мець прэтэнзіі і да сказанага настаўнікам Беларускага ліцэя Васілём Сакоўскім ці дырэктарам Дома культуры Мікалаем Бушко. Нельга аднак нічога добрага сказаць пра выказванне духоўнага, з якога рэжысёр так і не выдушыў простага сцвярджэння аб тым, што і ён, і яго суродзічы — беларусы.

Аднак найгоршае было звязана з настаўнікам Беларускага ліцэя, панам С., які выразіў радасць з таго факту, што заціраецца мяжа паміж палякамі і беларусамі. Толькі падумайма! Тысячы гадоў жывуць беларусы на ўсходняй Беласточчыне. Яны тут для веруючага — з волі Бога, а для атэіста — з волі натуры. І тысячы гадоў захоўвалі яны сваю мову, сваю культуру, сваю абраднасць, сваю, свядомасць, сваю рэлігію. Перавальваліся праз іх зямлю і рускія цары, і польскія каралі, і татары, і туркі, і шведы, і французы, і немцы. Змяняліся дзесяткі дзяржаў і сістэм. А яны ўсе трывалі пры сваім і дахоўвалі сабе вернасці. Сёння выступае паскораны працэс паланізацыі. Беларускія ліцэі, беларуская мова як прадмет у некалькіх дзесятках школ, Беларускае таварыства, беларускі літаратурны рух — усе, як хто можа, стараецца паўстрымаць гэты па сутнасці антычалавечы працэс. І Арганізацыя Аб'яднаных Нацый, і еўрапейскія хельсінская і мадрыдская канферэнцыі, і міжнародныя камісіі абароны праваў чалавека, і ў апошні час рымскі папа — усе гавораць, што трэба бараніць спецыфіку, мову, культуру, свядомасць нацыянальных меншасцяў. А настаўнік Беларускага ліцэя ў Гайнаўцы — установы, якая створана для таго, каб бараніць чысціню беларускае душы і этнічную непаўторнасць Беластоцкага краю, цешыцца тым, што занікаюць межы між палякамі і беларусамі, што асімілюецца беларус і адракаецца ад таго, што тысячу гадоў бераглі яго продкі. Тое, што для іншых народаў святое, для беларуса пана С. мае вартасць смецця, якое трэба як найхутчэй пазбыцца.

Пан С. мае адвагу ілгаць у вочы тысячам беларусаў у Польшчы і мільёнам палякаў, гаворачы, што ў яго мешаная сям'я. Так склалася, што яго жонка з маіх Бандароў і што яна праваслаўная беларуска. Значыць, аб ніякай змешанасці ў яго сям'і гаварыць нельга.

Маем, на жаль, розныя праявы рэнегацтва. Але каб настаўнік Беларускага ліцэя прапагаваў ідэю нацыянальнай асіміляцыі — гэтага яшчэ ў нашай гісторыі не было! І як жа моцна мусіць у яго сэрцы сядзець гэтая ідэя, калі асмельваецца ў будынку Беларускага ліцэя на вачах знаёмых, вучняў, настаўнікаў і ўсіх беларусаў несці такую бязглуздзіцу!

Ці нехта з нас уяўляе польскага настаўніка з польскай школы ў Літве, у Амерыцы ці Францыі, які б гаварыў, што вельмі добра, бо палякі з гэтых краін перастаюць быць палякамі? Я не ўяўляю. Думаю, што калі б нейкаму польскаму настаўніку па-за межамі прыйшла ў галаву такая ідэя, дык быў бы ён з трэскам выкінуты з польскай школы і да канца жыцця байкатаваўся б суродзічамі.

А ў нас? У нас нічога не было і нічога не будзе. Панове С. будуць сябе ў далейшым адчуваць, як кіты ў акіяне.

На шчасце, ужо ў польскім асяроддзі сустрэўся я з многімі рэакцыямі тыпу здзіўлення, іроніі, асуджэння. Добрасумленныя палякі, якія, як зрэнку вока, сцерагуць чысціню сваёй нацыі, а пры гэтым разумеюць патрэбу захавання спецыфікі нацыянальнымі меншасцямі, акрэсліваюць пана С. не найлепшымі тэрмінамі.

Але ж зразумела, што знойдзецца нямала і такіх палякаў, якія павіншуюць пана С., пахваляць, падтрымаюць і заахвоцяць. Ну што ж, чужынец такіх людзей не шануе, але ахвотна карыстаецца іх паслугамі. Гісторыя аж кішыць ад прыкладаў, пацвярджаючых гэтую праўду.

Алесь Барскі

Як быць, каб быць?

НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ СПРАВЫ Ў МІНІСТЭРСТВЕ...

Чарговае, другое спатканне прадстаўнікоў таварыстваў нацыянальных меншасцяў у Міністэрстве культуры і мастацтва адбылося 1 снежня г.г. Віцэ-міністр Стэфан Старчэўскі паінфармаваў аб ходзе пасяджэння сеймавай Камісіі нацыянальных і этнічных меншасцяў і яе пастулатах (аб чым мы пісалі ў папярэднім нумары „Нівы"). Далей міністр заявіў, што нацыянальныя часопісы будуць выходзіць, і зараз вядуцца размовы з кааператывам РСВ „Прэса-Кніжка-Рух" на тэму супольнай адказнасці за іх выдаванне. У сувязі з вядомымі фінансавымі клопатамі, з пастаянным недахопам паперы і яе высокай цаной, прапанаваў шукаць дадатковыя крыніцы фінансавання, напрыклад, грашовую дапамогу суайчыннікаў з-за мяжы.

Міністэрства прызначыла для ўсіх таварыстваў на 1990 год звыш 900 мільёнаў злотых на прадметныя датацыі. Не вырашанай у далейшым застаецца праблема зарплат для працаўнікоў таварыстваў і чыншаў, паколькі з дзяржаўнага бюджэту нельга ўтрымоўваць ніякіх арганізацый. Прымяненне гэтага прынцыпу да нацыянальных таварыстваў адбудзецца са шкодай для нацыянальных асяроддзяў. Таварыствы — гэта не толькі грамадскія арганізацыі, але і свайго роду ўстановы, якія інспіруюць і арганізуюць культурна-асветнае нацыянальнае жыццё.

На праблеме штатаў і чыншаў засяродзілася ўся дыскусія на спатканні. Старшыня Таварыства яўрэяў Шымон Шурмей сказаў, што гэтая справа мае вялікае палітычнае і маральнае значэнне, а яе пазітыўнае вырашэнне дае вялікі шанц на міжнароднай арэне для новага ўрада і яго палітыкі. Трэба мадыфікаваць дзейнасць таварыстваў, але нельга дапусціць да таго, каб спынілі яны сваю працу з-за пастановы міністра фінансаў, які, аказваецца, вырашае і маральныя справы.

Канцэпцыю стварэння цэнтраў нацыянальных культур прадставіў сакратар ГП БГКТ Віктар Стахвюк. Такія цэнтры ўтрымоўвала б дзяржава і выконвалі б яны культурастваральную функцыю пры дапамозе таварыстваў і іншых нацыянальных арганізацый.

Як быць, каб быць? — такое пытанне паставіў Міраслаў Вярбовы, старшыня Украінскага таварыства і галоўны рэдактар „Нашага Слова". Паводле яго, кожная нацыянальная група павінна мець гарантаваны мінімум інстытуцыянальнага існавання. Прапанаваў ён арганізаваць сустрэчу з міністрам Аляксандрам Галем, які адказвае за кантакты ўрада з партыямі і арганізацыямі, з мэтай устанавіць месцазнаходжанне ўстаноў і арганізацый нацыянальных меншасцяў у сённяшняй палітычнай структуры дзяржавы.

Міністр Стэфан Старчэўскі на заканчэнне спаткання згадзіўся, што ўстанова з'яўляецца элементарным варункам існавання культурнага жыцця сярод нацыянальных меншасцяў. Сёння гэтую функцыю выконваюць грамадска-культурныя таварыствы, якія ад студзеня 1990 года не атрымаюць датацый на сваё існаванне. Трэба аднак знайсці спосаб вырашэння гэтага пытання, і згодна з пасольскім пастулатам будуць праведзены размовы ў Міністэрстве фінансаў наконт сродкаў для таварыстваў на будучы год. Гэта неабходнасць, — сказаў міністр, — а не прывілея.

Такія справы павінен нармаваць закон аб нацыянальных меншасцях, але яго, на жаль, яшчэ няма. Праект закона, які нядаўна быў разасланы ў таварыствы дзеля кансультацыі і які мы апублікавалі ў 44 нумары „Нівы", аказаўся так недасканалы, што сеймавая камісія яго адкінула. Новы праект пэўна апрацоўваецца, але калі ён будзе Сеймам прыняты, цяжка прадбачыць. Зараз складаныя праблемы даводзіцца вырашаць шляхам кансультацыі і ўзгадненняў. Чарговая сустрэча ў Міністэрстве прадбачваецца яшчэ ў снежні.

У ВАЯВОДСКАЙ РАДЗЕ...

28 лістапада г.г. адбылося арганізацыйнае пасяджэнне калектыву па нацыянальных справах, створанага Прэзідыумам Ваяводскай рады нарадовай у Беластоку. Рашэнне гэта — вынік этнічных рэаліяў ваяводства, а таксама дагэтуляшніх адносін улад да нацыянальных праблем, якія не задавольваюць патрэб нацыянальных меншасцяў.

Першы намеснік старшыні ВРН Мікалай Казак прадставіў мэты калектыву, які мае мець рэкамендацыйную і дарадчую функцыі. Павінен ён займацца справамі культуры, асветы і выдавецкай дзейнасці, пакідаючы збоку палітычныя і эканамічныя пытанні. І хаця праца ў калектыве была прапанавана больш чым трыццаці асобам, многія аднак адмовіліся або згадзіліся толькі супрацоўнічаць. У канцы ў пасяджэнні прыняло ўдзел восем беларусаў і адзін украінец. Усе былі згодны, што ў такім складзе камісія не павінна працаваць і трэба яе папоўніць прадстаўнікамі большасці. Далей многія з дыскутантаў доказвалі, што ў працы калектыву нельга не бачыць эканамічных праблемаў, тым больш, што рэзка яны выступаюць на беларускіх вёсках.

У сувязі з тым, што ў студзені 1990 г. на Беласточчыне адбудзецца выязное пасяджэнне сеймавай Камісіі нацыянальных і этнічных меншасцяў, прысвечанае беларускай меншасці, пастаноўлена было падрыхтаваць інфармацыю аб беларускіх праблемах і ўдзельнічаць у сустрэчы з пасламі — членамі Камісіі.

І Ў ПАРТЫЙНАЙ ІНСТАНЦЫІ

У рамках дыскусіі перад XI з'ездам ПАРП 29 лістапада г.г. у Ваяводскім камітэце партыі адбылася сустрэча групы беларускага актыву, прысвечаная нацыянальным справам. Уводнае слова меў Янка Зенюк. Паводле яго, у левым руху павінна знайсціся месца для нацыянальных меншасцяў і павінна яно мець вылучаную структуру, якую назваў ён аўтаномнай секцыяй левага руху. Прапанаваў, каб у партыйных дакументах пазбавіцца назаўсёды маўчання аб нацыянальных меншасцях. Не ўсе падзялілі погляд аб патрэбе стварэння аўтаномнай беларускай секцыі ў партыі, даказваючы, што больш сэнсоўна шукаць месца ў вялікай грамадскасці, чым будаваць беларускі мур.

Некаторыя ўдзельнікі спаткання з горыччу і жалем выказваліся, што партыя пачала займацца беларускімі справамі тады, калі ёй спяваюць „надгробное пение".

Дыскутанты паказвалі на патрэбу ўвядзення ў праграму новай партыі (пасля XI З'езда) запісаў аб нацыянальных меншасцях і яна павінна стаць гарантам іх правоў. Удзельнікі спаткання звярнулі ўвагу на абыякавасць партыі ў адносінах да канфлікту ў Гайнаўскім доме культуры. Яго дырэктар, супраць якога вядзецца забастоўка, з'яўляецца членам ПАРП, але ні гарадская, ні ваяводская інстанцыі не цікавяцца яго лёсам, не пішуць пра гэта беластоцкія штодзённыя газеты.

I сакратар ВК ПАРП Уладзімір Каладзеюк прапанаваў арганізаваць сустрэчу беларускага партыйнага актыву з дэлегатамі на XI З'езд з мэтай паінфармаваць іх аб нацыянальных праблемах у ваяводстве.

В. Луба

ЗАПРАШАЕМ

на конкурс сцэнічнага слова пад лозунгам „Беларусь", які адбудзецца 23 снежня 1989 года (субота) у будынку ГП БГКТ у Беластоку, вул. Варшаўская 11. Пачатак а гадз. 14[00]. У праграме — тэатры малых форм і дэкламацыі.

ГП БГКТ

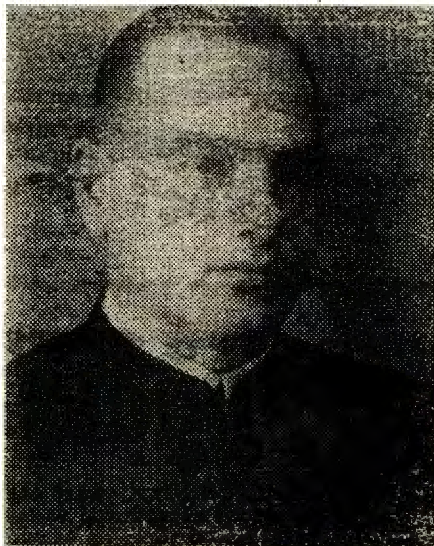
Ксёндз Адам Станкевіч

Выдатны беларускі палітычны, грамадскі, рэлігійны і культурны дзеяч Адам Станкевіч нарадзіўся 24 снежня 1891 г. (ст.ст.) у вёсцы Арляняты каля Крэва. Вучыўся ў Барунах і Ашмяне, пазней у Віленскай каталіцкай духоўнай семінарыі. Семінарыю закончыў і быў высвячаны на ксяндза 10 студзеня 1915 года. Далей праз нейкі час быў у Духоўнай семінарыі ў Петраградзе, а пасля вайны яшчэ два гады вучыўся на юрыдычным факультэце Універсітэта Стэфана Баторыя ў Вільні.

Ужо падчас навукі ў семінарыі Адам Станкевіч аддаўся беларускаму нацыянальнаму руху, а ў выбарах 5 лістапада 1922 года, як адзін з кандыдатаў Беларускага цэнтральнага выбарчага камітэта, быў выбраны ад Вільні паслом у польскі Сейм. Беларускія паслы і сенатары стварылі Беларускі сеймавы клуб, які ўзначальваў Браніслаў Тарашкевіч, а кс. Адам Станкевіч быў яго намеснікам. У чэрвені 1925 г. у Беларускім сеймавым клубе дайшло да расколу. Частка паслоў на чале з Браніславам Тарашкевічам арганізавала асобны клуб новай партыі — Беларускай сялянска-рабочай грамады. Астатнія — кс. Адам Станкевіч, Васіль Рагуля і Фабіян Ярэміч — стварылі Беларускі сялянскі саюз (БСС). У міжчасе духоўныя ўлады забаранілі ксяндзам належаць да палітычных партый, і тады кс. Адам Станкевіч стаў неафіцыйным правадыром Беларускай хрысціянскай дэмакратыі, якая супрацоўнічала з БСС.

У 1926 годзе кс. А. Станкевіч быў адным з заснавальнікаў беларускай друкарні імя Францішка Скарыны ў Вільні і яе апекуном. Думка пра заснаванне сваёй друкарні ўзнікла сярод беларускіх дзеячоў ужо ў 1925 г., калі адзначаўся юбілей 400-годдзя беларускага друку ў Вільні.

Ад 1927 года кс. Станкевіч выдаваў штомесячнік „Хрысціянская Думка". Быў гэта рэлігійны часопіс для католікаў, але калі ў 1936 г. польскія ўлады

забаранілі выдаваць „Беларускую Крыніцу" і іншыя газеты і не дазвалялі заснаваць новыя, „Хрысціянская Думка" выходзіла як тыднёвік агульнабеларускага характару.

Кс. Адам Станкевіч у перыяд спынення польскімі ўладамі беларускага арганізаванага жыцця ў Заходняй Беларусі быў духоўным апекуном нацыянальнага руху. Вакол яго асобы гуртаваліся розныя незалежніцкія групы. З ім кансультаваліся прадстаўнікі як левага, так і правага напрамкаў. У канцы трыццатых гадоў стаў ён свайго роду правадыром беларусаў у Заходняй Беларусі. За гэта 12 снежня 1938 г. быў польскімі адміністрацыйнымі ўладамі высланы з Вільні і прабываў у Слоніме. У Вільню вярнуўся восенню 1939 года, калі Заходнюю Беларусь заняла савецкая армія.

У канцы 1939 года Вільню з акругай Савецкі Саюз перадаў Літве. Ксёндз Адам Станкевіч разам з інжынерам А. Клімовічам зрабілі многа старанняў, каб аднавіць беларускае жыццё ў Віленскай акрузе. Узноўлена была праца Беларускай гімназіі ў Вільні, дырэктарам якой стаў цяпер сам кс. Станкевіч, узноўлена выдаванне беларускай газеты „Крыніца" і праца Беларускага таварыства ў Вільні. У касцёле св. Міхала ў Вільні кс. Станкевіч адпраўляў набажэнствы для беларусаў-католікаў. На пераломе 1939/40 гадоў беларускае грамадства ў Вільні святкавала 25-тыя ўгодкі святарства кс. Адама Станкевіча. З гэтай нагоды ў 1940 годзе ў Вільні выйшла з друку праца Яна Шутовіча „Ксёндз Адам Станкевіч. У 25 угодкі свяшчэнства".

Летам 1941 г., пачалася нямецка-савецкая вайна. Беларусь занялі гітлераўскія немцы. Ксёндз Адам Станкевіч застаўся верны свайму незалежнаму становішчу. Ад немцаў і іх улады трымаўся далёка. Калі ў час ваенных падзеяў прыяцелі раілі яму выехаць за граніцу, гаварыў: „Дабравольна сваёй зямлі ніколі не пакіну". На трэцім годзе пасля вайны, 30 красавіка 1949 г. быў у Вільні арыштаваны, суджаны, а потым высланы ў Сібір. Памёр у лагеры ў Тайшэце (Іркуцкая вобласць) у снежні 1949 г.

Некалькі гадоў пасля смерці стараннем Марыі Шутавічанкі за дробныя грамадскія складчыны на могільніку каля Крэва быў пастаўлены помнік ксяндзу Адаму Станкевічу і яго маці Антаніне.

Віктар Ярмалковіч

ЖЫВЕ ГРАМАДА

2 снежня ў Старым Беразове на Гайнаўшчыне адбылася наладжаная Беларускім грамадскім камітэтам „Грамада", Беларускім аб'яднаннем студэнтаў і Беларускім грамадска-культурным таварыствам сустрэча прадстаўнікоў гэтых трох арганізацый з мясцовымі жыхарамі. Нагодаю сталася 63 гадавіна разгону польскай паліцыяй павятовага з'езда Беларускай сялянска-работніцкай грамады, які праводзіўся ў Старым Беразове ў 1926 годзе.

Абставіны ўзнікнення масавай беларускай палітычнай партыі, якой сталася ў Заходняй Беларусі Беларуская сялянска-работніцкая грамада, коратка прыгадаў прысутным Сакрат Яновіч. Віктар Стахвюк і Антон Мірановіч з ініцыятыўнай групы па стварэнні Беларускага грамадскага камітэта „Грамада" гаварылі аб сучаснай палітычнай сітуацыі на Беласточчыне і абасноўвалі патрэбу ўтварэння моцнага і аб'яднанага грамадска-палітычнага беларускага руху, які прадстаўляў бы сабою культурныя, эканамічныя і палітычныя памкненні беларусаў у Польшчы. Повязь часоў і працяг палітычнай традыцыі Грамады ў сённяшнім нашым жыцці падкрэсліў старшыня БАС Яўген Вапа.

З кароткім паэтычным мантажом выступіла перад сабранымі ў вясковым клубе ў Старым Беразове моладзь з тэатральнай групы „Парнас".

Наступнага дня ў гайнаўскай царкве Св. Тройцы быў адслужаны малебен у памяць дзеячоў перадваеннай Грамады і за памысласць новага пачыну дзеля аб'яднання беларусаў на Беласточчыне вакол нацыянальнай ідэі. Пасля малебна прадстаўнікі БГК „Грамада" сустрэліся ў Гайнаўскім доме культуры з мясцовымі беларускімі актывістамі. З кароткімі дакладамі выступілі беларускія гісторыкі Алег Латышонак і Яўген Мірановіч. А. Латышонак гаварыў пра пачынальнікаў беларускага палітычнага жыцця ў XIX стагоддзі, якія выводзілі свой род з Беласточчыны, а Я. Мірановіч прадставіў палітычную характарыстыку беларускіх партый, што існавалі на Заходняй Беларусі ў міжваенны перыяд. У дыскусіі пасля гістарычных дакладаў закраналіся тэмы, звязаныя з сягоннядшнім станам палітычнай свядомасці беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы і з умовамі, у якіх праводзіцца арганізаванне груп падтрымкі БГК „Грамада" на Беласточчыне. Значную ўвагу прысутныя на сустрэчы прысвяцілі актуальным падзеям у Гайнаўцы, якія разгортваюцца вакол канфлікту ў Гайнаўскім доме культуры „Гурнік".

Ян Максімюк

З ДРУКУ

ПАЗІТЫЎНЫ ПРЫЁМ ПОЛЬСКАГА РАПАРТА

ЖЭНЕВА. Карэспандэнт ПАП Эдвард Дыляверскі піша: У Камітэце па справах элімінацыі расавай дыскрымінацыі ААН, які засядаў у жэнеўскім Палацы народаў, прадстаўнік Польшчы д-р Анджэй Тоўпік прадставіў, дзесяць па чарзе, рапарт адносна рэалізацыі ў Польшчы канвенцыі аб забароне ўсялякіх форм дыскрымінацыі.

А. Тоўпік падкрэсліў значэнне, якое ўрад Польшчы надае паслядоўнаму выкананню рашэнняў канвенцыі. Заявіў ён, што ахова правоў чалавека, як і элімінацыя, а таксама прадухільванне ўсялякіх форм дыскрымінацыі з'яўляюцца трывалымі элементамі польскай прававой сістэмы.

Пытанні членаў Камітэта наконт рапарта тычыліся м. інш. такіх спраў, як лік і сітуацыя нацыянальных, этнічных груп, рэлігійных меншасцяў у Польшчы, адносін да яўрэйскага насельніцтва, апошніх змен у структуры ўлад і заканадаўства. Як рапарт, так і адказы на пытанні былі членамі Камісіі добра ацэнены і прыняты.

„Трыбуна Люду" № 189 ад 16.VIII.1989 г.

ЗАКЛІК

Ведай мову сваю, беларус!
Не цурайся яе, не бяжы.
Досыць!
Ты наслухаўся розных спакус
У роднай хаце, на роднай мяжы.
Сталінізму хрышчэнне
трыццатых прыняў
Два мільёны сыноў загубіў...
Вынік!
„Адзіным Вялікім" народам ты
стаў...
Мову родную, нават, згубіў.
Што ж ты цягнеш так марна,
Браточак, свой скарб?!
Распраміся!
Дастань — не шкадуй!
Хай высока ляціць
У нябесны абшар.
Промнем сонца
Заззяе адтуль!
. . .
Дзяржаўная Беларуская Мова.

Аляксандр Маскалік

БАЦЬКОЎСКІЯ ПЕСНІ

Жывуць на маім Палессі
Адвечна добрыя людзі:
У шчасці — спяваюць песні,
У горы — маўклівымі будуць.

Жывуць у гэтых мясцінах
Людзі яшчэ такія:
Камення не кінуць у спіну,
Словы стрымаюць злыя.

Жывуць на зямлі продкаў
Людзі, якім праца
Заўсёды была ў ахвотку.
А ноччу ім зоры сняцца...

З тых зор вырастаюць дзеці,
Дзеці майго Палесся.
А значыць, і жыць на свеце
Бацькоўскія будуць песні!

Ігар Сідарук

З цыкла „Верлібры"

ЗРОК СЭРЦА

Ёсць рэчы,
Якія ты можаш убачыць,
Толькі заплюшчыўшы вочы:
Тую яблыньку на узгароддзі,
Якую зламала віхура,
Бацькоўскую хату,
Да якой ты ніколі не вернешся,
Сляды тваіх ног на узлессі,
Занесеныя лістападам...
Гэта — зрок сэрца,
І калі чалавек яго страціць —
Ён сляпы,
Нават маючы
Цалкам здаровыя вочы.

ГАРАДЖАНКІ

Дзве белагаловыя дачкі —
Два маіх сланечніка цыбатых —
Выраслі не ў полі ля ракі
І не ў агародзе каля хаты.

Ім аблокі нянькамі былі,
А калыскай — гмах
шматпавярховы.
Але і далёка ад зямлі
Выспяваюць словы роднай мовы.

Віктар Шуткевіч

ГАРОХ З КАПУСТАЙ

Прачытаўшы артыкул „А дзе ж адказнасць за словы?!“ А. В. („Ніва“ ад 15 кастрычніка 1989 г. № 42), я старалася знайсці ў дагэтуляшняй сваёй карэспандэнцкай дзейнасці хоць адзін артыкул, дзе ёсць злосць і нецярплівасць да людзей і абзыванне працаўнікоў крамаў, гмінаў і эскаэраў шулерамі. Аднак, такога чагосьці я не знайшла.

А. В. у канцы свайго артыкула напамінае мне, што „за такія артыкульчыкі можна расхлапатаць судовую справу“.

Тут я хачу запытаць А. В.: „За што расхлапотваць судовую справу?!“

Не ведаю, што думаў А. В., калі пісаў, што я шкоджу Гайнаўскаму беларускаму ліцэю, як магу, і не магу забыцца крыўды на сваіх настаўнікаў, бо не атрымала там належнай увагі. Гэта зусім смешны, недарэчны закід.

Нідзе і ніколі я ліцэю не шкоджу; увагу мне прысвячалі, як і ўсім вучням, таксама пыталі, таксама ацэньвалі і пераводзілі з класа ў клас. Што датычыць некаторых эпізодаў з майго жыцця, то А. В. таксама пераблытаў.

Вучачыся ў ліцэі, я хадзіла на вечары, пачынаючы ад першага класа. Гэта не мела нічога супольнага з хлопцам. У чацвёртым класе я зацяжарыла, яшчэ перад студнёўкай. Цяжарнасці сваёй не скрывала. Настаўнікі напэўна аб гэтым ведалі, але маўчалі. З класаў А і Б усіх дапусцілі да матуры. Не ўсе ж здалі матуру, але я здала, хаця многа разоў адсутнічала на ўроках. Наш шлюб адбыўся 29 мая, а 30 мая быў апошні вусны экзамен па гісторыі. Я здала яго на чатыры. Мой муж аказаўся чалавекам зусім бесталковым. Забараняў мне кантактавацца з асяроддзем. Я два гады прасядзела, як у турме. Калі А. В. так шкада майго шлюбнага, то жадаю яму з цэлага сэрца, каб хоць перад смерцю паспрабаваў такога жыцця, як я мела.

Праграма аб беларусах усім не спадабалася. Каму можа падабацца, калі жанчына гаворыць, што ў яе гайнаўчане ўкралі боты?! Адкуль яна можа ведаць, што гэта людзі забралі? Можа бяздомныя сабакі кудысьці зацягнулі... Калі адукаваны чалавек скажа: я не ведаю, хто я, бо тут мяняліся розныя ўлады і пераходзілі граніцы, то што ўжо гаварыць аб чорнарабочым?

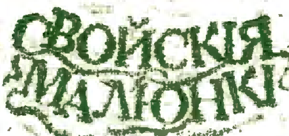
А. В. піша, што я ўсё пераблытала, але гэта ён намяшаў гароху з капустаю.

Аўрора

ЯКАЯ ПАРТЫЯ?

Хачу падтрымаць думку Алеся Барскага аб стварэнні ў Польшчы беларускай нацыянальнай партыі. Інтарэсы беларусаў павінны абараняць самі беларусы, а ніхто іншы. У той жа час важна, каб новая палітычная арганізацыя не скацілася на крайнія нацыяналістыч-

(Працяг на стар. 5)

Старыя хаты ў Паўночным Востраве. Мал. У. Петрука.

Калядная аповесць

Дзяўчаты жылі ўжо другі год у Беластоку. Кончылі будаўляную школу, але працавалі ў краме, „саме“, „стаяцелькамі“. Якая там работа — стаяць ды глядзець, ці хто не сцягвае з полкі чаго ў сваю торбу замест класці тавар у драцяны кошык!

Марыся і Веся наймалі кватэру на Баярах, у драўляным доміку, адным з самавітшых пасярод зруйнаваных хат гэтага раёна. Адзін пакойчык у дабудоўцы, без столі, абклееены абы-якімі абоямі, з печкай-„фізічкай“ (без юшкі), са старымі драўлянымі ложкамі і крывым шкапчыкам. Зімой у „фізічцы“, калі вугаль выгарэў, хутка закрывалі наглуха дзверкі, каб даўжэй трымалася цяпло. Калі дзяўчаты распальвалі яе, вярнуўшыся дахаты (вельмі цяжка было распальваць паперай, бо гаспадыня шкадавала на распалку лучыны), печка награвалася недзе каля другой гадзіны ўначы. Спаць лягалі ў світарах, шапках ці хусцінах, у рукавіцах, накідаючы на коўдры кажухі, выпіўшы перад сном кілішак настойкі на мёдзе і каве. Будзіліся зранку з чырвонымі насамі — мароз улазіў праз сцены, беляхцеў на падлозе, на вонкавым шкле двайнога акна...

На каталіцкія Каляды не паехалі дахаты. Гаспадыня не глядзела крывым вокам, калі дзяўчаты напалілі да беласці сваю „фізічку“, не шкадуючы ні вугалю, ні пален на распалку. Зрабілі сабе вялікую бяседу — паміж вокнамі два тыдні чакаў свайго лёсу пасінелы, абскубаны, замарожаны певень, свежанінка ад бацькоў. Спяклі пірог, прыкупілі югаслаўянскага віна. Можна было спакойна пасядзець у цяпле, памарыць...

Аб чым марыць? Каб недзе мацней зачапіцца ў Беластоку? Каб памяняць кватэру на блок, напрыклад, дзе цёпла зімой ды заўсёды гарачая вада ў ванне? Выйсці замуж за гарадскога хлопца, бо чаго ж вяртацца да разбітага карыта на вёску? Пакуль што не было ім так цяжка жыць: бацькі прывезлі некалькі метраў бульбы, заўсёды падкідалі мяса ці гародніну, пару дзесяткаў тысяч злотых на вопратку ці на даплату да кватэры. Можна было пражыць і часам пагуляць.

Марыся ўсё марыла аб сустрэчы з адзіным — князем сваіх дзявочых мараў. Перад Весяй магла прызнацца, не падвяргаючыся насмешцы, у сваім дзявоцтве. Баялася хлопцаў, і калі ўжо да нечага даходзіла, уцякала, як апараная. Веся, больш актыўная ў кампанейскім жыцці, лічыла, што няма чаго сябе і сабе шкадаваць, калі маладосць такая кароткая, жыццё пакуль што вясёлае і ўсё ж жыць можна.

Дзяўчаты абмяняліся поглядамі і стала ім нудна.

— Давай пойдзем да Аліны, — запрапанавала Веся. — Колькі тут будзем сядзець! Аўтобусы пакуль што ходзяць, хаця рэдка, мяцеліца не завялікая.

Гарадскога аўтобуса давялося доўга чакаць. Пранізлівы вецер вострым снегам рэзаў шчокі. За будку прыпынка схаваўся неха, настаўіўшы каўнер тонкай курткі.

— Што, дзяўчаты, і вам холадна? Я ўжо не вытрымоўваю. Я такі хворы, і баліць у мяне нага. Адвядзіце мяне, калі ласка, дахаты. Я тут недалёка жыву...

Марыся і Веся згадзіліся. Паўлі мужчыну, які крыху прыкульгваў.

Павел, праўда, жыў недалёка, у драўлянай хаціне на вугле вуліцы. Запрасіў дзяўчат дахаты, зачыніў дзверы.

— Дзяўчаткі, родненькія, распаліце мне ў печы і заварыце гарбату.

Дзяўчаты распрануліся і пачалі завіхацца. Павел змучаны, сеў на тапчан.

Стала цёпла. Павел паставіў на стол пірог, святочныя вырабы, віно.

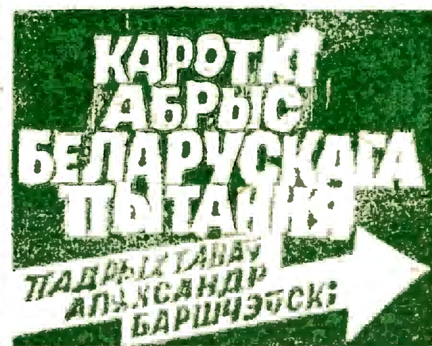
— Адчувайце сябе, як дома, — усміхнуўся.

Зняў світар і нагавіцы. Адшпіліў сваю драўляную правую нагу. Дзяўчаты пераглянуліся — не спадзяваліся, што мужчына будзе распранацца.

— Чаго глядзіш, курва, нагі не бачыла?! А што, ужо мяне не хочаш? Як меў нагу, то хацела, а цяпер не хочаш?! А во, як я выглядаю!

Ён скінуў кашулю. На плячах меў татуіроўку — „маёра“, па ўсім целе — сірэны, акты жанчын, якары, лозунгі, кропкі... Схапіў стол і скінуў з яго ўсё, што на ім стаяла. Пхнуў дзяўчат на канапу ў другім пакоі. Дзяўчаты раскрычаліся. Уваппнуў ім

(Працяг на стар. 8)

З ДАКУМЕНТАЎ ГЕНЕРАЛЬНАГА ШТАБА (ІІ АДДЗЕЛА), ВАРШАВА, 1929

Раздзел V

Беларуская мова і яе помнікі

Беларуская мова сфармавалася ў XIII ст. У выніку мнагавечных эвалюцый, развіваючыся пад многімі ўплывамі, дайшла яна да сённяшняга стану.

Галоўным чынам уздзейнічалі на яе мовы: царкоўнаславянская, польская, апрача таго літоўская, фінская і другія. У тых аколіцах, у якіх беларускі элемент сутыкаецца з суседнімі, узніклі дыялекты беларускай мовы: беларуска-велікарускі, беларуска-ўкраінскі, беларуска-польскі.

Ужо было сказана, што беларуская мова сталася ўрадавай мовай Літвы ўжо ў часы Альгерда. Карысталіся ёю літоўскія князі, вяльможы, баяры. Пад уплывам польскай і старaславянскай мовы беларуская ўрадавая мова ўсё болей змянялася. Існавалі дзве беларускія мовы: урадавая і народная. Мовы гэтыя ўсё болей ад сябе аддзяляліся. У канцы, калі насельніцтва пачало карыстацца польскай мовай, урадавая мова, хаця была ў істоце старацаркоўнаславянскай мовай з напластаваннямі з беларускай мовы, мусіла ўступіць перад мовай польскай. Польская мова стала ўрадавай у 1696 годзе.

У беларускай пісьмовасці выступілі абедзве беларускія мовы. На ўрадавай мове былі напісаныя так званыя „граматы“ смаленскіх, віцебскіх і полацкіх князёў у XIII ст. Выдадзена ў 1517-1519 гады „Біблія“ Скарыны і частка „Новага запавету“ таго ж Скарыны надрукавана ў 1525 годзе. Найважнейшым помнікам старабеларускай мовы з'яўляецца „Літоўскі статут“, апублікаваны ў 1588 годзе.

Народная беларуская мова ўжывалася галоўным чынам сялянамі, уніяцкімі вясковымі цэрквамі і шляхтай у аддаленых ад культурных цэнтраў аколіцах.

На народнай мове была апублікавана гумарыстычная травестацыя „Энеіды“.

У XIX ст. узрасло зацікаўленне беларушчынай. Дзякуючы польскай інтэлігенцыі ўзнікла польска-беларуская пісьмовасць. Мова была польская, а зместам — Беларусь.

Прадстаўніком гэтага напрамку з'яўляецца Ян Баршчэўскі (1790—1851), які надрукаваў папольску зборнік беларускіх казак і паданняў п.з. „Шляхціц Завальня, або Беларусь у фантастычных апавяданнях“. Напісаў шэраг беларускіх вершаў, з якіх толькі два захаваліся, і

НАШ МУЗЕЙ, БЕЛАРУСКІ

(Працяг са стар. 1)

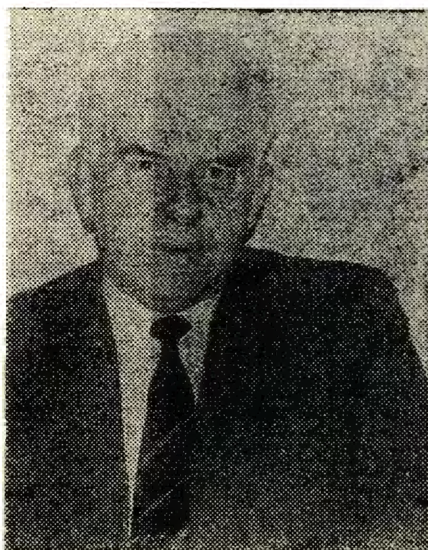
гатовы. Цяжка было б сёння пазнаць у ім старую, пакінутую мазаікарню. Прысемны выгляд звонку. У сярэдзіне — тры вялікія залы для экспазіцыі і 8 пакояў, у якіх будуць змяшчацца майстэрні са спецыяльным абсталяваннем па рэстаўрацыі экспанатаў. Для тканін тут будзе мыйня, будуць майстэрні для апрацоўкі драўляных экспанатаў, металу, ікон. Прадбачаны і крэматорый, праз яго будуць праходзіць экспанаты з мэтай знішчэння розных бактэрый, асабліва ў драўляных экспанатах. Два пакоі прызначаюцца для фоталабараторыі. Падумалі нават пра „брудны" пакой, куды будуць адразу зносіцца брудныя экспанаты, са снегам. Праўда, на першы пачатак гэты пакой хочуць выкарыстаць у якасці крамы з сувенірамі, якая пазней размесціцца на дзядзінцы. У музеі знойдзецца таксама пакой для архіву і вялікі пакой на склад для экспанатаў.

Вельмі імпануюча выглядае другі будынак музея (гл. здымак на 1 стар.). Тут будзе бар і кавярня, бібліятэка, чытальня, зала для паказу відэафільмаў. Змесціцца таксама турысцкае бюро з касамі і афармленнем турыстаў. Запланаваны і 4 гасцінныя пакоі, якія можна будзе выкарыстаць у якасці гасцініцы. Пабудова гэтага будынка мае закончыцца ў канцы будучага года, а на наступныя два гады разлічваецца пабудова трэцяга будынка, у якім будзе 6 экспазіцыйных залаў.

На дзядзінцы музея стане малы скансен са старым ветраком, крамай у старым стылёвым будынку, традыцыйнай беларускай хатай і іншымі будынкамі.

Адным словам, калі дадаць, што ў музеі будзе нават кліматызацыя, дык не здзівімся, што спецыялісты акрэслілі яго як найбольш сучасны музей у Польшчы. Нашы амбіцыі ідуць далей — хацелася б, каб стаў ён сапраўдным інстытутам беларускай культуры.

Як бачым, планы вялікія. Але... усё будзе залежаць ад грошай, як кажа К. Майсеня. Музей жа будуецца галоўным чынам на грамадскіх асновах. У сярэдзіне года ўклад у яго пабудову ўжо склаў 100 млн. злотых („старых" злотых), з якіх

Канстанцін Майсеня.

толькі 25 мільёнаў дала дзяржава. Рэшту ахвяравалі людзі, для якіх неабыякавыя беларускія справы. Уплачваюць грошы тутэйшыя людзі, долары прыходзяць з Захаду, з Усходу — ужо ідуць рублі. Цяпер збор грошай ідзе па ўсёй Беларусі, можна іх уплачваць на месцы на рахунак таварыства „Радзіма".

— Тое, што грошы ўплачваюць там, а не тут, нават карысна для музея: можна будзе купіць нейкае абсталяванне ці, скажам, тэлевізар — заўсёды будзе танней, — рахуе па-гаспадарску Канстанцін Майсеня. — Зрэшты, думаю, не адмовяць нам і беларускія мастакі, у якіх мы хочам прасіць дапамогі пры афармленні ўнутранага дэкору ў другім будынку музея.

Майсеня двоіцца і троіцца. Нялёгка збудаваць сёння і летні домік. А тут?! Тым больш, што кіраванне пабудовай музея — выключна грамадская праца. А трэба ж за нейкія грошы жыць! І так былы намеснік старшыні ГП БГКТ стаў старшынёю РСП — сельскагаспадарчага вытворчага кааператыва ў вёсцы Бельшчына. — А пятай устаю, а шостай-сёмай ужо працую, еду аўтобусам у канец Гайнаўкі, — кажа Канстанцін Майсеня. — А пасля працы — толькі музей. Нават дзвесце дзён працаваў з лапатай пры будове фундаментаў, заліваў бетон...

Як утрымаць музей у будучыні? Мяркуецца ж прыняць на работу цэлы штаб людзей (прынамсі 19 асоб), патрэбныя першакласныя спецыялісты, адно цэнтральнае ацяпленне колькі будзе каштаваць... Майсеня не лямантуе. Ужо сёння плануе ён разгарнуць шырокую гаспадарчую дзейнасць. Арганізаваць кааператыў накшталт „Цэпэліі" дзе прадаваліся б розныя мастацкія вырабы мясцовых умельцаў, сувеніры, нацыянальная вопратка. Вельмі разлічвае ён тут на супрацоўніцтва з Беларуссю.

На сённяшнія, аднак, умовы ці хопіць гэтага? Ці не паменшае турыстаў, калі многім няма чаго ўкінуць у гаршчок? І ці наогул дамо рады дабудаваць музей так, як было запланавана?

Так, на кепскія часы прыпала пабудова Беларускага музея ў Гайнаўцы. Шэрыя людзі, дзікая інфляцыя, злавесная цішыня, якую часамі толькі перарываюць выбухі грамадскіх эмоцый. Людзі ўжо блытаюць, што ёсць рэвалюцыя, а што контррэвалюцыя, дзе канчаецца адно і пачынаецца другое. Але наш музей, беларускі, павінен жыць. Ён ужо нарадзіўся. Трэба яму толькі падаць сардэчную руку маральнай і матэрыяльнай дапамогі.

Ада Чачуга
Фота Яна Максімюка

(Працяг са стар. 4)

ныя пазіцыі, а таксама не распыльвала свае сілы [illegible] перагляд існуючых гран[illegible] паміж ПНР і БССР. Трэба [illegible] аўтаноміі ў межах Польшчы. Ад гэтага выйграюць не толькі беларусы, але і палякі, таму што працэс узаемаўзбагачэння дзвюх братніх культур атрымае дадатковы моцны імпульс. Што датычыцца назвы партыі, дык яна павінна ўключаць у сябе слова „дэмакратычная". Гэта дасць магчымасць уступаць у яе рады прадстаўнікам розных нацыянальнасцей.

Мікалай Шуканаў, Жлобін.

ХОЧАЦЦА БЫЦЬ АПТЫМІСТАМ

Чытаючы „Ніву" і слухаючы беларускія перадачы па Беластоцкім радыё нельга не заўважыць, што ў нашым беларускім асяроддзі многае мяняецца на лепшае.

Першая справа — гэта ўзаемадносіны паміж Беларускім грамадска-культурным таварыствам і Праваслаўнай царквою. Зараз наглядаем пэўныя сімптомы пагаднення. У мінулым па-рознаму бывала, і не прынесла гэта карысці ні веруючым, ні атэістам. Праваслаўная царква з'яўляецца галоўнай апорай перад паланізацыяй беларускага грамадства. І вельмі добра сталася, што ў апошнім пленуме Галоўнага праўлення БГКТ удзельнічаў прадстаўнік царквы. Даволі нам ужо хадзіць дзвюма дарогамі. Трэба нам ісці адной супольнай, зберагаючы нашу нацыянальна-рэлігійную свядомасць.

Другая справа — гэта ўзнікненне беларускага палітычнага руху, які павінен актывізаваць нашае асяроддзе. Многія беларусы зараз з'яўляюцца раднымі да ваяводскай і гмінных радаў нарадовых. Пра вясковае самакіраванне не ўспамінаю, бо яно існуе пераважна ў гмінных паперах. Гмінным радам нарадовым, як у мінулым, так і зараз, патрэбны толькі далоні радных дзеля галасавання. Апініі радных не маюць значэння, пастулаты і прапановы не выконваюцца. А ўсяму гэтаму вінаваты, — гавораць чыноўнікі, — недахоп фінансавых сродкаў у бюджэце. Так тлумачыліся яны ў мінулым, так адказваюць і цяпер. Ці гэтаксама будзе і далей?

Праект праграмы Беларускага грамадскага камітэта „Грамада", на маю думку, апрацаваны добра як на пачатак. Адно мяне хвалюе. Ці будзе тая праграма мець шанцы на выкананне? Ці хопіць нам сіл яе рэалізаваць? Вядома, які бедны агульнаграмадскі бюджэт і якое пасіўнае наша грамадства.

Хочацца быць аптымістам, але мая жыццёвая практыка не дае да гэтага падстаў. Многа на нашай „усходняй сцяне" занядбанняў. Так многа, што цяжка ўявіць, што ў нашых вёсках узнікнуць новыя дамы, а ў іх жыць будуць маладыя сем'і і народзяцца ў іх дзеці.

Валянцін Семянюк

эпізод на фоне здарэнняў з 1812 года п.з. „Рабункі мужыкоў".

Апрача Баршчэўскага вядомым з'яўляецца Вінцук Дунін-Марцінкевіч, які пісаў па-польску і па-беларуску, а таксама Каратынскі і Уладзіслаў Сыракомля.

Уся гэта літаратурная дзейнасць была аднак вельмі слабой, адлеглай ад беларускага народа.

У 1862 годзе паяўляецца першы беларускі буквар.

У перыяд паўстання 1863 года ўзнікае новы род літаратурнай дзейнасці. З'яўляецца ёю польская рэвалюцыйная літаратура на беларускай мове ў форме брашур і антыўрадавых адозваў. У гэтым жа часе выходзіць у свет беларуская газетка „Гутарка", раздаюцца антырускія рэвалюцыйныя песні.

Пашыраная палякамі рэвалюцыйная публіцыстыка выклікала рэакцыю з боку царскага ўрада. Паяўляюцца адозвы, брашуры ўтрыманыя ў антыпольскім духу.

З часам беларускі рух пачынае пранікаць у масы і толькі тады становіцца рухам сапраўды нацыянальна-беларускім.

ЧАСТКА II

Развіццё беларускага руху ад яго пачаткаў да нямецкай акупацыі ў часе першай сусветнай вайны.

Раздзел VI

Аснова беларускага руху. Першая палітычная праява — „Мужыцкая праўда". Русіфікацыя Беларусі і рэпрэсіі пасля ўпадку студзеньскага паўстання 1863 г. Беларускія арганізацыі: „Загляне сонца і ў наша аконца" і яе паступовыя перамены; „Беларуская рэвалюцыйная партыя" ў Мінску; „Беларуская рэвалюцыйная грамада"; Беларуская сацыялістычная грамада. Краёвыя камітэты. З'езды. Развіццё беларускага руху ў перыяд руска-японскай вайны. Часопісы „Наша доля" і „Наша ніва".

Фундаментам беларускага пытання з'яўляецца сялянская праблема. Апрача яе на развіццё беларускага руху ўплывае ўздзеянне розных чыннікаў, накіраваных звонку. Дзякуючы ім, праяўляецца паволі, але пастаянны працэс у галіне ўзрастаючай нацыянальнай свядомасці беларускіх мас. Тое, што сялянская праблема з'яўляецца адной з найважнейшых падстаў беларускага руху, што праблема гэта камплікуе польска-беларускія адносіны, станецца ясным, калі возьмем пад увагу, што 75 працэнтаў беларускага насельніцтва займалася сельскай гаспадаркай, а 90 працэнтаў жыло з зямлі. Прадукцыйнасць зямлі была ў некалькі разоў ніжэйшая, чым на Пазнаншчыне. Пануючы на Беларусі голад зямлі зразумеем тады, калі возьмем пад увагу тое, што сялянская зямля моцна раздробленая і што на асобу прыпадае каля 1,6 гектара, 1,5 дзесяціны, 2,9 моргі.

Становіцца зразумелым, што бальшавіцкая агітацыя, скіраваная супраць уладальнікаў маёнткаў, падала на спрыяльны грунт.

(Працяг будзе)

Вяртаемся да народнага

Пра бабку Любу і яе залатыя рукі

Бабцы Любе ўжо за дзевяноста. І, дзякаваць Богу, здароўе яшчэ нічога сабе. Праўда, баляць рукі, сілы на ўсё не хапае, але жыць яшчэ можна. Так бабка гаворыць, і дадае, што і грэх было б наракаць.

У ваколіцы бабка Люба вядомая як вялікая рукадзельніца. Гэта яе работы цудоўны ручнік упрыгожваў залу, у якой не так даўно адзначаў вельмі ўрачыста свой пятнаццацігадовы юбілей меляшкоўскі мастацкі калектыў. І гэта тады ж, на той урачыстасці, бабка Люба, слухаючы выступленні прыехаўшых на юбілей гасцей, так расчулілася, што павязала сваім саматканым поясам кашулю старшыні Галоўнага Праўлення БГКТ Алеся Барскага.

Мая ж з бабкай Любай Лавіцкай сустрэча адбылася ў адзін з сонечных дзён залатой восені ў Меляшках. Адчыняю брамку, што вядзе да бабчынай хаты, асцярожна пераступаю парог сенцаў, стукаю ў дзверы. Цішыня.

— Ці ёсць хто ў хаце? — адчыніўшы дзверы, пытаюся голасна.

Ніхто не адказвае. Выходжу з хаты, разглядаюся. Ля парога — вялікая сумка, поўная спелых пахучых антонавак. На шнурочку ля дзвярэй сушацца саматканыя карункі. „Відаць, бабка недзе паблізу, калі нават хату не замкнула", — мяркую.

Раптам з боку агарода паяўляецца бабка з матычкаю ў руках і з поўным кошыкам свежа накапанай бульбы. Здзіўляюся, што бабка яшчэ такую [illegible] вае, а яна ўсміхаецца:

— Яшчэ сама каля сябе ўсёраблю. Жыву ж адна. Дзеці наязджаюць часта, не забываюць. Вось і сын Юрка тут. Ён у Беластоку жыве.

Бабка Люба Лавіцкая пры сваім „ткацкім варштаце". Паміж ступнёю і каленам нацягнута аснова на будучы паясок. А ў руках хуценька бегае маленькі чаўначок.

Сапраўды аднекуль збоку паяўляецца статны мужчына. Частуе яблыкамі.

Гаспадары запрашаюць у хату. Бабка мітусіцца, каб паказаць свае скарбы — саматканыя паясы ўласнай работы, цудоўныя карункі, робленыя шыдэлкам, вышыўкі.

У бабчынай хаце — вялікі пакой з двума ложкамі. Адзін будзённы, на адпачынак для бабкі. Другі — парадны, з гарой падушак у багата прыбраных карункавымі ўстаўкамі навалачках, з зубамі карунак, якія выстаюць з-пад саматканага пакрывала. А побач, на ганаровым месцы — куточак з іконаю, у абрамленні багата вышытага беларускага ручніка.

Бабка выцягвае з шафы цудоўныя карункі яшчэ не на адзін камплект пасцелі, усё бялюсенькае, пакрухмаленае, хоць сёння ўстаўляй.

— А гэтыя карункі, — бабка раскладвае іх на ложку, — трэба яшчэ над печкаю павесіць, ужо, мабыць, пад свята. Люблю, каб у хаце было прыгожа.

Разглядаем цудоўны фартушок з карункамі, іншы з вышыўкай. А потым бабка Люба развязвае запаветны клуначак:

— Гэта ўсё, што патрэбна будзе на маё пахаванне. Каб дзеці гатовае мелі...

Неяк вельмі абыдзенна, без эмоцый, бабка разгортвае перада мною белую, зробленую з тонкіх нітак карункавую хустку на смерць, сукенку, бялізну і ўсе іншыя рэчы, патрэбныя для ўпрыгожвання труны. Аб усім падумала, усё падрыхтавала, ды ўсё такое, каб перад людзьмі, як кажа, сорамна не было.

З думкай, каб перад людзьмі сорамна

(Працяг са стар. 1)

Пятра Бузука. Ён нарадзіўся ў Малдавіі (маці яго малдаванка, бацька — беларус), скончыў Адэскі універсітэт, там атрымаў ступень доктара філалагічных навук, стаў дацэнтам. У 1925 годзе пераехаў працаваць да нас, у БДУ, і адразу пачаў выкладаць лекцыі па-беларуску (праф. П. Бузук пакінуў пасля сябе вялікую навуковую спадчыну — сапраўдны скарб у беларускім мовазнаўстве. У змрочныя трыццатыя гады ён быў зняволены і загінуў). Здаралася і так, што прафесары небеларускага паходжання, як, напрыклад, гісторык мастацтва — Мікола Шчакаціхін, вельмі хутка авалодалі нашай мовай і чыталі лекцыі па-беларуску.

Мінск, які ў тую пару называўся Менскам (гэта старая гістарычная, беларуская назва), пачаў наогул гаварыць тады па-беларуску ўсюды — на вуліцы, у крамах, у дзяржаўных установах, у канцылярыях. У мяне захаваўся мой „Працоўны сьпіс", складзены ў БДУ і выдадзены мне ў 1931 г., калі я пакідала Менск. Гэты спіс надрукаваны на беларускай мове, і ўсе працоўныя запісы ў ім па-беларуску.

— Хто вучыўся ў БДУ?

— Большасць студэнтаў былі беларусы, але таксама быў значны працэнт яўрэяў (пераважна на медфаку) і невялікі працэнт рускіх, палякаў ды іншых. На першым курсе ўсіх факультэтаў выкладалася беларуская мова, і студэнты добра ёй валодалі. Свядомыя студэнты-беларусы трымаліся разам і жартаўліва называлі сябе „Раднёю". Гэта, у пэўнай меры, была праўда: у сваім асяроддзі мы не баяліся выказваць свае погляды, свае нацыянальныя летуценні. Сяброўская сувязь з „Раднёю" працягвалася і пасля заканчэння універсітэта. Памятаю, калі я ўжо працавала настаўніцай Рабфака БДУ, запрасіў мяне Мікола Улашчык (наш будучы выдатны гісторык і археограф) сустракаць 1930-ы год з універсітэцкай „Раднёю". Навагоднюю сустрэчу ладзілі хлопцы: чатыры студэнты-медыкі, лекар Юзік Бараноўскі, аспірант БДУ гісторык Сцяпан Баркоўскі, літаратуразнавец Янка Юрашкевіч і Мікола Улашчык. Дзяўчаты, разам са мною чатыры асобы, прысутнічалі як госці. Хлопцы па чарзе працавалі на кухні. Яны самі пяклі бліны, смажылі каўбасы, падавалі на стол. Падчас працы на кухні Мікола і Сцяпан паспрачаліся. Сцяпан пераконваў, што, калі ён запросіць мяне праехацца ў санях па Менску, я згаджуся. Мікола біўся ў заклад, што так не здарыцца.

Калі мы сабраліся разыходзіцца па хатах, хлопцы схавалі Міколавы галёшы. Пакуль ён шукаў іх, мяне пайшоў праводзіць Сцяпан. Ён ведаў дарогу добра, але зрабіў круг, і мы выйшлі на Савецкую вуліцу, дзе можна было наняць сані. Ехаць катацца я адмовілася. Пайшлі да майго дома, а там ужо нас чакаў Мікола ды не адзін, а з Янкам Юрашкевічам. Я здзівілася і толькі тады даведалася пра схаваныя галёшы, пра заклад. На ўсё жыццё засталася ў памяці марозная зорная ноч і шмат маладога вясёлага смеху. У той радасны момант не прадчувалі мы, што наблізіўся да нас час балючых выпрабаванняў. У 1930-ым годзе амаль уся наша універсітэцкая „Радня" трапіла за краты. Іх, разам з іншымі беларусамі, афіцыйна ахрысцілі „нацдэмамі", а ў 1931-ым г. прысудзілі на ссылку. Так, напрыклад, Мікола Улашчык апынуўся на ссылцы ў стэпах за Волгаю.

— Вы зазначылі раней, што не баяліся выказваць свае погляды. Відаць, у той час была ў БССР даволі вялікая свабода думкі, прынамсі, у галіне навукі.

— У параўнанні з пазнейшымі трыццатымі гадамі так і было, але і тады трэба ўжо было быць асцярожным. Здараліся арышты. Атмасферы страху, аднак, у тыя гады, прынамсі, сярод маладых, яшчэ не было. Памятаю, напрыклад, славуты працэс „лістападаўцаў", калі цэлаю грамадою хадзілі мы ў Дом працаўнікоў асветы, дзе ішоў суд, і публічна выказвалі сваю сімпатыю да падсудных.

— Раскажыце, калі ласка, крыху больш пра гэты працэс.

— Фактычна быў гэта пачатак рэпрэсіяў за гэтак званую „нацдэмшчыну" (нацыянальны дэмакратызм). Назва „лістападаўцы" паходзіла ад прозвішча Юрыя Лістапада, настаўніка Агульнаадукацыйных курсаў у Слуцку. Яго і яшчэ пяцёх ягоных вучняў, з якіх самаму старэйшаму было 22 гады, а самаму малодшаму Міколу Казаку толькі 15, абвінавацілі ў надрыхтоўцы збройнага паўстання супроць савецкай улады, з мэтай адарваць Беларусь ад Савецкага Саюза. На сёняшні дзень не ведаю, ці была гэта правакацыя ад пачатку да канца, ці сапраўды нейкая арганізацыя ў Слуцку існавала. Адзінымі доказамі для суда былі рукапісны часопіс „Нашае слова", у якім хлопцы змяшчалі свае літаратурныя творы (некаторыя вершы былі вельмі патрыятычнымі), і сфабрыкаваныя ў ГПУ фальшывыя сведчанні двух правакатараў.

Доказ віны суд не здолеў здабыць, бо падсудныя трымаліся смела і горда. Тым не менш, газеты „Савецкая Беларусь", „Звязда" і інш. падавалі непраўдзіва ход працэсу. Чытаючы іхнія справаздачы, можна было паверыць, што падсудныя прызнаюцца да віны. Хлусня газет нас моцна ўражала і абурала. Увесь час вялікая зала, дзе праводзіўся суд, была перапоўнена людзьмі. У апошні дзень працэсу ніхто не пакінуў залы да позняй ночы. Усхваляваныя грозною прамоваю пракурора, чакалі прысуду. Пасля поўначы абвясцілі прысуд — несправядлівы, але і не такі суровы, як патрабаваў дзяржаўны абвінаваўца. Прысудныя атрымалі ад двух да пяці год турмы для кожнага.

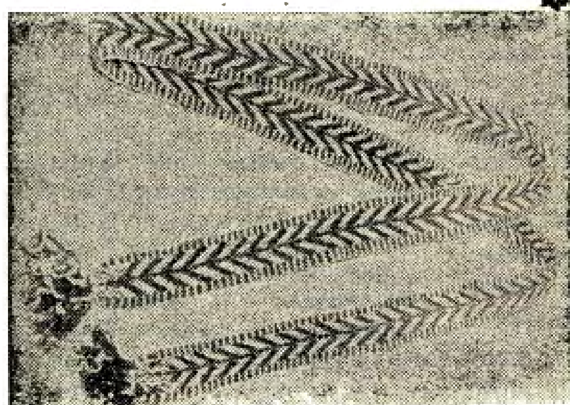
— У той самы больш-менш час у Заходняй Беларусі дзейнічала актыўна „Грамада", адбываліся бурлівыя падзеі. Ці вы нешта ў Мінску пра гэта чулі?

— Чулі, але няшмат. Газеты з Заходняй Беларусі нам не былі даступнымі. На шчасце, Мікола Улашчык і Янка Юрашкевіч працавалі ў Кніжнай палаце Беларускай дзяржаўнай бібліятэкі. Праз іхнія рукі праходзілі не толькі кніжныя скарбы, але і

не было, янчэ дзяўчынаю Люба старалася, каб яе рэчы давалі прыемнасць воку, каб цешылі і ўпрыгожвалі жыццё.

— Як жа ж, — успамінае яна, — я не магла не рабіць карункі? Я ж выгадавала чацвярых дзяцей — дзве дачкі і двух сыноў. А дзіцячае адзенне, кашулькі ды шапачкі, не могуць быць без упрыгожання. Як бы гэта выглядала? А ў той час трэба ж было ўсё зрабіць уласнымі рукамі.

Бабка Люба Лавіцкая нарадзілася яшчэ ў мінулым стагоддзі тут, у Мелешках. Ад сваёй матулі і пераняла любоў да прыгожага, у сем гадоў ужо вязала карункі, ткала паясы. Рабілі тады іх з каляровых ваўняных ці льняных ніток ды каб былі моцныя. Бо ж на гэтых паясах часта насілі збаны з ядою ў поле ці звеньку праз плячо надзявалі. А ўжо найпрыгажэйшыя паясы дзяўчаты дарылі сваім хлопцам, якія і насілі іх на кашулях у святы ды нядзелі.

Гэты беларускі паясок падарыла мне на памяць бабка Люба. Сардэчнае дзякуй ёй за гэта.

Гадавалася Люба ў сялянскай, але светлай разумнай сям'і. Бацькі стараліся даць дзецям адукацыю. Два старэйшыя Любіны браты, Юліян і Іван, скончылі настаўніцкую семінарыю ў Свіслачы. Абодва аж да вайны настаўнічалі. Юліяна немцы забралі з дому. Так і не вярнуўся. А Іван Дарашкевіч — гэта вядомы ў міжваенны перыяд беларускі паэт і журналіст. Яго вершы і допісы друкаваліся ў „Нашай ніве" ужо ад 1909 года пад псеўданімам Янук Д. і Каршун. Загінуў на фронце ў 1943 годзе. Успамінае аб ім Энцыклапедыя літаратуры і мастацтва Беларусі.

Люба таксама два гады вучылася ў школе. Але пачалася першая сусветная вайна, бежанства, жыццё ў Сібіры. Там прайшло яе юнацтва. Там Люба навучылася бяліць на сібірскім марозе свае вышываныя ручнікі, там палюбіла рускія народныя песні. А трэба сказаць, што была яна мастачкай спяваць і танцаваць. Там, дзе была Люба, было заўсёды весела, шумна. Шмат ведае бабка Люба і беларускіх народных песень. Яшчэ і сёння шукае бабка Люба кампанію маладых. Запрашае дзяўчатак, каб прыходзілі да яе. Дзяўчаткам падабаюцца бабчыны паясы ды карункі, просяць каб зрабіла ім. Бабка Люба прапануе, што навучыць і ткаць паяскі і вышываць, карункі рабіць, каб толькі прыходзілі. Але неяк няма сёння на такую работу ахвотных. Ці то час не той, ці цярплівасці дзяўчаткам не хапае, ці проста прасцей пайсці ў краму ды гатовае купіць. Можа, яно і так. Але шкада неяк, што канчаецца, адыходзіць эпоха ручной вышыўкі, самаробнага ткацтва, шыдэлковых карунак. Было гэта вялікае наша народнае багацце. Сведчыла аб тым, што любілі нашыя прадзеды мець

Бабка Люба паказвае карункі на сваім фартушку. Карункі ўласнай работы. Побач — гара ўпрыгожаных карункамі падушак.

прыгожыя рэчы вакол сябе, хоць даваліся яны ім коштам карпатлівай, нялёгкай працы. Але людзі тыя, такія ж, як бабка Люба, любілі сваю працу, цешыліся цудоўнымі, поўнымі мастацтва, вырабамі, жылі гэтым.

А што прынясе нам у будучыні наш паспешлівы, загнаны да задышкі час? Чым змогуць ганарыцца нашыя ўнукі?

Яніна Чэрнякевіч
Фота аўтара

замежная прэса. Яны яе чыталі, а потым расказвалі нам, што цікавага дзеялася ў Заходняй Беларусі, у свеце. На Захад, трэба прызнацца, глядзелі мы з вялікай цікавасцю.

— Раскажыце крыху пра матэрыяльныя ўмовы жыцця студэнтаў.

— Аплаты за вучобу ў нас не бралі. Аднак трэба памятаць, што ў тую пару наша Бацькаўшчына, перажыўшая першую сусветную вайну, а пасля яе — грамадзянскую, усё яшчэ знаходзілася ў цяжкіх абставінах. Студэнтам, асабліва стыпендыятам, прыходзілася крута: у інтэрнаце яны цярпелі холад, а ў сталоўцы ніколі не мелі сытай ежы. Без дапамогі з дому вучыцца было амаль немагчыма. Таму многія студэнты не толькі вучыліся, але і працавалі.

— Каго з прафесараў памятаеце найлепш?

— Маім любімым прафесарам быў Мітрафан Доўнар-Запольскі. На гістарычнай ніве адраджэнскае дзейнасці яго імя спатыкаем ужо ў 1887 г. У БДУ (1925—26 г.) праф. Доўнар-Запольскі чытаў лекцыі па гісторыі Беларусі. Ён чытаў лекцыі ў актавай зале студэнтам педфака і студэнтам факультэта грамадскіх навук. Але яго прыходзілі слухаць і студэнты медфака, галоўным чынам, „Радия". Мы слухалі лекцыі прафесара з вялікім захапленнем: багацце гістарычных фактаў, абразоў рабілі лекцыі надзвычай цікавымі.

У той самы час М. Доўнар-Запольскі шырэй разгарнуў дзейнасць у Інстытуце беларускай культуры (Інбелкульце). Студэнты і туды хадзілі паслухаць ягоныя даклады. Гэта ён першы ўзняў пытанне пра старыя беларускія архівы, якія знаходзяцца за межамі БССР (Масква, Ленінград, Польшча) і якія неабходна мець нам самім. На жаль, дзейнасць нашага славутага родзіча на бацькаўшчыне хутка была спынена. Недзе ўлетку 1926 г. яго прымусілі пакінуць Мінск. Сваю каштоўную бібліятэку, што складалася з адзінаццаці тысяч тамоў, ён перадаў Інбелкульту.

Праўдзівай пашанай сярод студэнтаў таксама карыстаўся праф. У. Пічэта — сусветна вядомы навуковец, вялікі знаўца гісторыі нашага народа. Ён — не беларус па паходжанню. Аднак у 1930 г. яго за беларускі „нацыянал-дэмакратызм, выслалі на пасяленне ў Вятку, без права выкладання ў навучальных установах. Дзевяць год нічога не было чутна пра У. Пічэту. Раптам у 1939 г. ягонае імя ізноў з'явілася на навуковай арэне: у Маскоўскім універсітэце, у АН СССР. Цуда? Як яно здарылася? Адказ на гэтыя пытанні, які я пачула сярод нашых людзей, здаваўся мне амаль неверагодным. Казалі, што ў 1939 г. прыехала ў Маскву група чэшскіх дзяржаўных дзеячаў і навукоўцаў. Іх запрасілі ў Крэмль. У час прыёму адзін з чэшскіх навукоўцаў запытаўся ў Сталіна, дзе ён можа знайсці адрас свайго прыяцеля — праф. Пічэты, з якім ён ад 1930 г. згубіў кантакт. Сталін паабяцаў дапамагчы яму ў гэтым. Дапамог! У той жа дзень У. Пічэту з Вяткі павезлі ў Маскву, дзе для яго спешна падрыхтавалі выгодна абсталяваную кватэру. Падрыхтавалі і строга загадалі: пры спатканні з прыяцелем-чэхам сказаць, што ўсе гэтыя гады ён жыў і працаваў у Маскве.

Але найбольш любімым, найбольш светлым застаўся ў памяці вобраз праф. Усевалада Ігнатоўскага. Ён — буйны беларускі гісторык і грамадскі дзеяч — усё сваё жыццё ахвяраваў на дабро і духоўнае адраджэнне нашай бацькаўшчыны. Ягоная заўчасная, трагічная смерць адбілася шырокім рэхам па ўсёй Беларусі.

— Усевалад Ігнатоўскі пакончыў жыццё самагубствам. Ці ведаеце чаму?

— Зімой 1930 г. рэпрэсіі беларускай інтэлігенцыі дасягнулі свае кульмінацыі. Як я адзначыла раней, большасць маіх сяброў з „Радні" сядзела за кратамі. Таксама арыштавалі і пасадзілі разам з імі шмат працаўнікоў навукі і культуры. Янку Купалу амаль нюжную ноч бралі ў ГПУ і намагаліся прымусіць яго прызнацца да ўзначальвання „контррэвалюцыйнай арганізацыі беларускіх нацдэмаў". Тое ж самае рабілі і з У. Ігнатоўскім. Першым не вытрымаў Янка Купала. Аднойчы, вярнуўшыся з начнога допыту, ён разрэзаў сабе жывот. Паэта адратавалі. Змучаны, знясілены цяжкаю ранаю, ён у снежні 1930 г. падпісаўся пад лістом, у якім ад ягонага імя ганьбавалася ўсё тое, у што верыў. Аб тым, што гэта яго моцна гняло, ведалі ўсе блізкія да Янкі Купалы людзі. Баяліся, каб ён ізноў не вырашыў пазбавіцца жыцця. „Табе трэба жыць, Янка, бо ты ў нас адзін", — пераконваў яго У. Ігнатоўскі. Некалькі тыдняў пазней (4.02.1931 г.) сам застрэліўся. Ягоная жонка расказвала мне потым, што раней за хуткую дапамогу, якую яна выклікала па тэлефону, у іхняй кватэры з'явіліся агенты ГПУ.

Балюча перажыў гэтыя ўсе нешчаслівыя падзеі праф. Васіль Дружчыц (загадчык кафедры гісторыі Беларусі эпохі феадалізму), які як адзін з нешматлікіх заставаўся яшчэ на свабодзе. Асабліва ўразіла яго смерць У. Ігнатоўскага. Яны ведалі адзін аднаго з маладых гадоў, разам вучыліся ў Юр'еўскім універсітэце, разам скончылі яго ў 1911 г. Але пакутная смерць не мінула і В. Дружчыца. Неспрыяльная атмасфера для беларускіх вучоных, якая склалася ў трыццатыя гады, прымусіла яго пакінуць Мінск, пераехаць працаваць прафесарам гісторыі народаў СССР у Літаратурным інстытуце імя Герцана ў Маскве. А там у 1937 г. яго арыштавалі і расстралялі.

У 1942 г. загінуў у Маскве наш геніяльны бард — Янка Купала. Цяпер у беларускай савецкай прэсе вядзецца дыскусія, шукаюць адказу на пытанне — ці Я. Купала сам пакончыў з сабою, ці яго „пакончылі" берыеўцы? Хочацца спадзявацца, што праўдзівы адказ знойдуць.

Нарэшце, не магу не зазначыць, што любоў да мае Альма Матэр — Беларускага дзяржаўнага універсітэта, да маіх выдатных, руплівых настаўнікаў, да маіх сяброў з „Радні" я зберагла ў сэрцы, не згубіла праз усё сваё доўгае, складанае жыццё. Моцна цешуся нагодзе расказаць пра іх вам. На маю думку, яны занялі вартае, пачэснае месца ў гісторыі нашай Бацькаўшчыны.

— Дзякую за размову.

Гутарыў **Валянцін Сельвясюк**

НІНА АМЕЛЬЯНЮК

ГУТАРКІ АБ МОВЕ

IV. СУЧАСНАЯ БЕЛАРУСКАЯ ЛІТАРАТУРНАЯ МОВА. МАРФАЛОГІЯ.

6. Назоўнік — працяг.

3. Адушаўлёныя і неадушаўлёныя назоўнікі.

Адушаўлёныя назоўнікі абазначаюць назвы жывых істот, а неадушаўлёныя — назвы прадметаў рэчаіснасці, як, напр: з'явы прыроды, расліны, прылады, абстрактныя паняцці.

Адушаўлёныя і неадушаўлёныя назоўнікі адрозніваюцца граматычна ў вінавальным склоне. Вінавальны склон адушаўлёных назоўнікаў мужчынскага роду адзіночнага ліку і назоўнікаў множнага ліку супадае з родным склонам (**спаткаць сябра — няма сябра; бачыць ваўкоў — няма ваўкоў; вітаць жанчын — група жанчын**), а неадушаўлёных — з назоўным склонам (**узяць аловак, палажыць кніжкі**).

Выключэннем з'яўляюцца:

— назоўнікі са зборным значэннем (**народ, моладзь, настаўніцтва, студэнцтва, птаства**), вінавальны склон якіх супадае з назоўным (**слухаць моладзь**);

— назоўнікі, што абазначаюць нежывыя істоты (**мярцвяк, нябожчык, тапелец**), вінавальны склон якіх супадае з родным (**хаваць тапельца**);

— назоўнікі, што абазначаюць расліны — біялагічна жывыя істоты, вінавальны склон якіх супадае з назоўным (**зрэзаць клён**);

— назоўнікі, што абазначаюць назвы жывых істот, вінавальны склон якіх супадае з родным (**бачыць чорта**);

— неадушаўлёныя назоўнікі, выкарыстаныя ў пераносным значэнні, вінавальны склон якіх раўняецца роднаму (**дастаць языка**).

Катэгорыя адушаўлёнасці — неадушаўлёнасці не заўсёды адрозніваецца ў беларускіх гаворках (параўн.: **пасвіць каровы і зрэзаць дуба**).

4. Зборныя назоўнікі. Абазначаюць сукупнасць асоб ці прадметаў як адно цэлае (**студэнтцва, бярэзнік, дубняк, агародніна, звяр'ё**).

Зборныя назоўнікі характарызуюцца адсутнасцю форм множнага ліку. У родным склоне адзіночнага ліку назоўнікі мужчынскага роду маюць канчатак **-у** (**чароту, бярэзніку**).

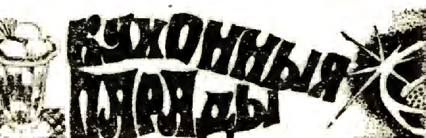
5. Рэчыўныя назоўнікі. Абазначаюць назвы розных рэчываў: хімічных злучэнняў (**вуглярод**), карысных выкапняў (**золата**), прадуктаў харчавання (**цукар**), лекаў (**аспірын**), тканін (**шоўк**).

Характэрнай рысай рэчыўных назоўнікаў з'яўляецца:

— адсутнасць форм множнага ліку. Некаторыя рэчыўныя назоўнікі могуць набываць формы множнага ліку толькі пры канкрэтызацыі іх значэння (**соль — калійныя солі; снег — сібірскія снягі**);

— немагчымасць утварыць словазлучэнні з колькаснымі лічэбнікамі. Рэчыўныя назоўнікі могуць спалучацца толькі з няпэўна-колькаснымі словамі (**многа, мала, шмат**) і з назвамі метрычных адзінак (**кілаграм, літр**);

— наяўнасць канчатка **-у** ў назоўніках мужчынскага роду адзіночнага ліку (**вугалю, цукру, шоўку**).

СУШАНЫЯ ГРЫБЫ ПАНІРАВАНЫЯ

На 10—15 дэкаў сушаных грыбоў (павінны быць адны капелюшы) трэба ўзяць 2 шклянкі малака, 3—5 дэкаў (2—3 лыжкі) мукі, 2 яйкі, 7 дэкаў (3 лыжкі) цертай булкі, 6—7 дэкаў (1/4 шклянкі) алею або 6 дэкаў шмальцу, соль, перац.

Грыбы памыць і намачыць у малацэ на некалькі гадзін (найлепш нанач). Тады зварыць іх у пасоленай вадзе (адвар з грыбоў выкарыстаць для супу ці соусу), добра адцадзіць. Паніраваць грыбы і смажыць на разагрэтым тлушчы з абодвух бакоў.

СУШАНЫЯ ГРЫБЫ ТУШАНЫЯ

На 10—15 дэкаў розных сушаных грыбоў трэба ўзяць 1—2 шклянкі малака, 5—10 дэкаў (1—2 штукі) цыбулі, 2—3 дэкі (1 лыжка) маргарыну ці алею, 1—2 дэкі (1 лыжка) мукі, 6 дэкаў (1/4 шклянкі) смятаны, соль, перац.

Грыбы спаласнуць, заліць малаком і мачыць некалькі гадзін. Калі яны ўжо набракнуць і стануць мяккія, адцадзіць іх, палажыць у каструльку, дадаць маргарын ці алей, дробна пасечаную цыбулю і стушыць. У канцы тушэння пасыпаць грыбы мукой, паліць смятанай, дадаць солі і перцу, добра перамяшаць і яшчэ нейкую хвіліну тушыць.

Падаваць грыбы з хлебам ці бульбай і салатай.

САЛОНЫЯ ГРЫБЫ ТУШАНЫЯ

На 25—40 дэкаў салоных грыбоў трэба ўзяць 5—10 дэкаў (1—2 штукі) цыбулі, 2—3 дэкі (1 лыжка) маргарыну ці 2 лыжкі алею, 1—2 дэкі (1 лыжка) мукі, 6 дэкаў (1/4 шклянкі) смятаны, соль, перац.

Грыбы некалькі разоў выпаласкаць, а калі трэба, дык і вымачыць, каб не былі занадта салоныя. Далей тушыць так, як у папярэднім рэцэпце на сушаныя грыбы.

ГРЫБЫ САЛОНЫЯ СМАЖАНЫЯ

На 25—40 дэкаў салоных грыбоў трэба ўзяць 5 дэкаў (1/5 шклянкі) соевага алею або 5 дэкаў шмальцу, 1—2 цыбуліны, соль, перац.

Салоныя грыбы некалькі разоў спаласнуць або нават вымачыць і дакладна асушыць. Смажачы, можна іх паніраваць цертай булкай або мачаць толькі ў муку.

Падаваць з хлебам і салатай.

Гаспадыня

(Працяг са стар. 4)

КАЛЯДНАЯ АПОВЕСЦЬ

у раты нейкія анучы і здзёр з іх вопратку.

Пачаў ад плачучай Весі, пасля ўзяўся за Марысю.

— Не чапай яе, не чапай, хаме! — ушчаперылася за яго валасы Веся.

— Не чакаў ужо такога шчасця, што ўдасца мне пераляцець цнатліўку! — смяяўся і адбіваўся ад рук Марысі, якія аралі яго твар.

Веся сарвалася і голая хацела ўцячы праз вакно. Выбіла толькі вонкавае шкло. Павел хапіў з-пад печы цясак. Увапхнуў верхнюю вопратку дзяўчат у канапу.

— Няхай толькі якая захоча выйсці, зарубаю!

Сеў адпачываць. Піў віно, выціраючы закрываўлены твар у настольнік. Заснуў.

Дзяўчаты, абвінутыя ў просціны, неяк знайшлі свой абутак.

Была мяцеліца, і яшчэ была святочная ноч, калі яны беглі, як ашалелыя, па абезлюдзелай белай вуліцы.

Міра Лукша

САРДЭЧНЫЯ ТАЙНЫ

Дарагое Сэрцайка! Прабач, што непакою цябе сваім сумбурным жыццём. Мне сёння 33 гады, але выглядаю я як старуха, а што горшае — і адчуваю сябе таксама. Калі я была вельмі маладая, ад хлопцаў не было адбою. Не ведала, якога выбраць. У 25 гадоў, калі мама мая пачала ўжо непакоіцца, што я застануся старой дзеўкай, неспадзявана прыйшло вялікае каханне — такое, якое бывае адзін раз у жыцці (сёння магу гэта сцвердзіць з цалкавітай упэўненасцю). Хлопец быў прыгожы і здольны. Меў вышэйшую адукацыю, займаўся спортам, ведаў замежныя мовы, у дзяцінстве нават вучыўся іграць на піяніна. Я, анямелая ад захаплення, аддалася яму. Была ўпэўнена, што нарэшце знайшла чалавека, які ва ўсім мне адпавядае (маю тут на думцы і інтымныя нашыя зносіны), і ён, толькі ён стане маім мужам. Я ж знайшла таго, каго шукала! Не прадбачыла я толькі аднаго: што мой хлопец быў не толькі здольны, але пры ўсіх гэтых добрых якасцях быў у сэнсе пачуццяў абсалютным паражняком. Сталася так, што я ад першага разу зацяжарыла. Калі сказала яму аб гэтым, ён надта здзівіўся, бо, паведаміў ён мне, ужо два гады жыве з жанчынай, якая ні разу яшчэ не зацяжарыла. Так што дзіця гэта напэўна не яго! Ашаршаная, нягледзячы на ўсё, я вырашыла нарадзіць дзіця. Мой хлопец адразу адвярнуўся ад мяне, толькі пазваньваў часамі, але што з таго, калі ўсю цяжарнасць мне давялося прахадзіць адной, і ўсе блізкія мне людзі ведалі, што хлопец, якога я пакахала, мяне не хоча.

Калі нарадзілася дзіця, мой хлопец змяніў свае адносіны да мяне. Ён пачаў наведваць мяне і дачушку, але так, каб не ведала яго нібы-жонка (бо яны жылі без шлюбу). Мяне гэта вельмі ірытавала, але я яго кахала да такой ступені, што паверыла яму яшчэ раз. І мы заключылі між сабой няпісаную ўмову, што ён жыве са мною, але затое не плаціць аліментаў. Праўда, хлопец мой меў дзіўныя звычаі. Часам не вяртаўся нанач, выходзіў адзін вечарамі, тады стараўся тлумачыць, што быў у бацькоў або вазіў маму ў бальніцу, а пасля апекаваўся ёю і мусіў застацца нанач і т.д. і г.д. Мяне гэта даводзіла да шаленства. Зразумей, Сэрцайка, я ж кахала яго. Хацелася верыць, што і ён пакахаў мяне. Ну, мала што была ў яго баба. Мужчына ж! Пасля сустрэў мяне, пакахаў, адразу, праўда, не схацеў жаніцца, але ж вось адумаўся. І верыла я, як дурная. І нават не важна было для мяне тое, што надалей не збіраўся ён жаніцца са мною. Важна было тое, што ён побач з намі, са мной і з нашай дачушкай, якая ўсё ж называла яго татам.

Аднак жа нейкі непакой і зайздрасць мучылі мяне пастаянна, як паскудныя чарвякі тачылі маю душу. Я пачала падазраваць, што мой каханы ізноў пачаў наведваць сваю папярэднюю сімпатыю. Тады вырашыла прасачыць, што робіць ён тады, калі выходзіць вечарамі з дому адзін. Хаваючыся за дрэвамі, я бегла праз парк за ім. Ён напэўна вярнуў у зусім іншым напрамку, чым я спадзявалася, і ўвайшоў у дом, дзе жыла мая сяброўка. Сэрца маё скаланулася, калі я, стоячы ў пад'ездзе, пачула, што адчыніліся яе дзверы і знаёмы галасок прывітаў яго. Як шалёная ўзбегла я па лесвіцы ўверх і пазваніла ў дзверы. Мая сяброўка адчыніла мне, але сказала, што нехта ў яе ёсць і што лепш было б, каб я прыйшла пазней. Я сказала: „Апошні раз няхай выйдзе да мяне, больш яго турбаваць не буду, толькі няхай выйдзе!". І у гэты момант „мой" хлопец высунуўся, паспешліва ўжо пераапрануцца ў тутэйшую піжамку. Такую самую, зрэшты, трымаў у маёй хаце.

Ад гэтага часу я не хачу яго бачыць. Скажы, Сэрцайка, ці не грэх гэта, што мая 5-гадовая дачушка праз мяне стала сіратой?!

Рэгіна

Рэгіна! Твая дачушка сіратой была ад нараджэння. Тое, што сталася праз 5 год, было пацвярджэннем фактычнага становішча. Цяпер ён стаў каханць цябе за грошы. Ты кепска трапіла са сваім каханнем. Трэба было забыцца пра гэтага хлопца ўжо тады, калі пакінуў цябе адну з гэтай цяжарнасцю. Ужо тады відаць было, якое гэта каханне. Калі б кахаў цябе сапраўды, то адыйшоў бы ад жанчыны, з якой, хаця жыў 2 гады, то дзяцей не меў. Відаць, лётаць па бабах — гэта, апрача здабытай прафесіі, яго другая спецыяльнасць. Такога ўжо толькі магіла выпрастае. Хіба што і ён нарвецца на такую, якая возьме яго ў рукі.

Сэрцайка

ВЕР-НЕ ВЕР

Астроне! Прысьнілася мне, што я знаходжуся на рабоце і быццам бы ўвайшоў у пакой мой сябар-нябожчык, які працаваў каліць разам са мною. Я стаю, а ён абняў мяне ззаду і пацалаваў у грудзі. Я крычу сяброўкам: „Дзяўчаткі, ратуйце!". Адна сяброўка падбегла да мяне, схапіла мяне за руку і вырывае мяне з абдымкаў гэтага чалавека. Але ў той час падыходзіць другая наша сяброўка і кажа: „Ну, навошта вы гэта робіце, так жа не выпадае! Можа яны хочуць быць разам..." У гэтым моманце мой сон перарваўся. Я прачнулася вельмі маркотная, спадзеючыся найгоршага. А што ты на гэта, Астроне?

Марта

Марта! Твой сон нядобры. Нябожчык мог бы абазначаць для цябе добрае, спакойнае жыццё. Але ж гэты нябожчык як бы ўцягваў цябе ў свае сеці, а да таго яшчэ абнімаў і цалаваў. Спадзявайся нейкага фальшу, непрыемнасцей, а мо нават і хваробы.

Астрон

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

РЫХТУЕМСЯ ДА ЁЛКІ

Станіслаў Шушкевіч

МЫ НІКУДЫ НЕ ДЗЕЛІСЯ

Паглядаю я наўкола,
Зайчаняткі мае,
На палянцы пуста, гола,
Вас тут, мілых, не стае...

— Не бядуй, мамусенька!
Мы ад цябе блізюсенька!
Потырч з гурбы кулямся,
Тут мы! Тут мы! Сям'я ўся!

Мы нікуды не дзеліся —
Мы ў белае адзеліся!

ЛІСА ЗАЙЧЫКА НЕ ЗНОЙДЗЕ

Бяжыць зайчык па мяжы,
Аглядаецца, дрыжыць,
Бо з асіны недалёкай
Яму крыкнула сарока:
— На гасцінцы, ля прысад
Бяжыць хітрая ліса!
Скокні ўбок, там, дзе кусты,
У хмызняк залезь густы,
Снег глыбокі разграбі,
Схованку сабе зрабі.

Ліса выгнула спіну:
— Куды ж заяц шугануў?
Дзе падзеўся, дзе ён, дзе?
Мо не ўмела я глядзець?
Пайду я ў сваю нару
За высокую гару.
Ноччу дрэнна часам спіцца,
Можа, зайчык днём прысніцца?
Бо ўжо зайца нават днём
Не знайсці цяпер з агнём.
Нават воўк, зубаты злодзей
Зайчыка цяпер не знойдзе.

Віктар Гардзей

СІНІЦА

У мароз на аканіцу
Села сіняя сініца.
Можа, просіцца у хату?
Адчыняе фортку тата.
Ды сініца паглядзела,
Не схацела, паляцела.
Вось дзівачка, вось дурніца
Гэта сіняя сініца!
Ад марозу пасінела,
А ў цяпло не захацела...

БЕЛЯЧОК

Ранкам зайчык-белячок
З-пад куста на сцежку —
скок.
Толькі міма дрэў прабег,
Бачыць — снег,
Навокал снег.
Засмяяўся белячок:
— Ой, пайшоў, пайшоў сняжок!
Ну, цяпер мяне і днём
Воўк не згледзіць
Пад кустом.

СОН

— Сёння, унучак, я прыснілась,
Што куплю табе канькі.
— А што болей?
— Ды забыла —
Сон няясны быў такі.

Тых канькоў унуку мала,
І бабульцы кажа ён:
— Акуляры б не здымала,
То другі б прысніўся сон.

СНЯЖЫНКІ

— Паглядзі на двор, Дашуля,
Як сняжок іскрыцца!
Дзед Мароз сваю кашулю
Вытрасае быццам.

— Не, — адказвае Даронка, —
Там сняжынкі ззяюць,
Бо з мяшка ад падарункаў
Пыл дзед вытрасае!

ПЕРАПІСКА

Коцік мышкам ліст даслаў:
„Я ніколі не злаваў
На вас, мышкі, верце.
А што футра дзе парваў,
То не я, а кіпцік!"

Мышкі коціку назад
Адпісалі: „Коцік, брат,
Хлусіш ты, найначай.
І праз кіпцік — памаўчы...
Бо чаму ж
Мы так пішчым,
Калі цябе ўбачым?"

СВІТАНАК

Кожнай раніцай Таццяну
Будзіць ласкавы світанак,
Будзіць цвірканнем сінічка,
Неба светлая крынічка,
Будзіць мама: „Уставай!
На стале чакае чай,
Абаранкі, мёд, пячэнне
І салодкае варэнне..."
Шэпча Таня ёй на вушка:
„Саладзей за ўсё —
Падушка!"

Ігар Сідарук
Кобрын

Удзельнікі конкурсу „Бела[illegible] Дубінах.
[illegible] Чарнякевіч.

Мікола Корзун

ЗНАХОДКА

Стаяў прыгожы зімовы дзень. Ярка свяціла сонца. Поле ад сяла і да самага лесу здавалася вялізнай іскрыстай прасцінай.

Я і Лёня не ведалі, як лепш правесці выхадны дзень. Прыдумвалі розныя гульні, але яны ні яму, ні мне не падабаліся.

Нарэшце я прапанаваў:

— Давай паедзем на лыжах у лес.

Лёня зірнуў на мяне і абыякава адказаў:

— Надакучыла. Усё на лыжах і на лыжах. Мы ж і ўчора ездзілі...

— Дык гэта ж у лес. Там мы ні разу не былі гэтай зімой.

— Ну добра, угаварыў, — згадзіўся Лёня.

Мы апрануліся па-спартыўнаму, сталі на лыжы і паехалі.

Як толькі выехалі за сяло, у твар падзьмуў калючы вецер. Лёня моршчыўся, плюшчыў вочы. Ён адставаў і злаваўся. Мне прыходзілася раз-пораз спыняцца і чакаць яго.

Нарэшце ўехалі ў лес. Тут адразу стала зацішней. Затое ехаць пацяжэла: лыжы глыбока праваліваліся ў мяккім, як вата, снезе. Маладзенькія елачкі між старых дрэў нагадвалі белыя стожкі, над якімі тырчаць зялёныя пруцікі.

Часам хто-небудзь з нас закранаў навіслыя над лясной сцяжынкай галіны. Яны ўздрыгвалі, скідвалі долу белыя падушкі, церусілі серабрысты пыл.

Лёня звярнуў убок, спыніўся паклікаў мяне. На круглай паляне стаяла невялікае каржакаватае дрэва. Ствол яго ўверсе раздвойваўся, як рагатка. Крона круглая, шырокая, але рэдкая. На тоненькіх, быццам драцяных, галінках тырчэлі вострыя іголкі.

— Першы раз бачу ў лесе яблыню, — сказаў Лёня.

— А што дзіўнага? Гэта ж дзічка, — адказаў я. І тут у мяне мільганула думка: „На ёй, напэўна, былі яблыкі. А калі так, то цяпер яны на зямлі, пад снегам".

Я зняў лыжы і пачаў разграбаць снег. Ён быў мяккі і сыпучы, як мука.

— Што ты робіш? — здзівіўся Лёня.

— Яблыкі шукаю.

— Што?! Ха-ха-ха!.. Якія цяпер яблыкі? Ты з глузду з'ехаў? Ды кінь ты, не смяшы мяне.

— Смейся, калі маеш ахвоту

— На ёй і не магло быць яблыкаў, бо яна лясная і ніхто яе не даглядаў. А калі і вырасла колькі, дык увосень апалі і іх птушкі здзяўблі. І наогул, ты мабыць, ніколі не каштаваў дзікіх яблыкаў, бо не гроб бы снег, як барсук. Яны ж кіслей за воцат..

Я не зважаў на насмешкі сябра. І вось на дне ямы паказалася леташняя трава, зашамацела сухое лісце, падобнае на кавалачкі ржавай бляхі. Я прыгаршчамі выкідваў усё на снег. Раптам у руку мне трапіў невялікі цвёрды шарык. Яблык!. Адзін бок яго быў бледна-жоў-

(Працяг на стар. 10)

„Ніва"
24 XII 1989 г

„Зорчын" конкурс

Шарыкі, Бобікі, Шустрыя, Джымы... Колькі ў нас з вамі добрых чатвераножных сяброў! Колькі добрых хвілін правялі вы разам з імі! Разам хадзілі ў лес, разам гулялі на падворку, разам бегалі на сенажаць і ў поле!

Не адзін ваш сябар праводзіць вас у школу, каб потым вярнуцца дадому і па-гаспадарску пільнаваць свой падворак.

Усё гэта ведаеце вы добра, асабліва тыя з вас, у каго ёсць уласны сабака.

Напішыце пра яго. Выкажыце да вашага сябра свае добрыя пачуцці. Раскажыце, як з ім сябруеце, як праводзіце разам час. Адным словам, напішыце да „Зоркі" уласнае апавяданне аб сваім сабаку.

„Зорка" чакае ад вас пісем на працягу двух тыдняў. Потым пачне друкаваць найцікавейшыя апавяданні ў „Зорцы", а за самыя лепшыя з іх — кніжныя ўзнагароды.

Напішыце пра свайго сабаку! „Зорка" чакае.

Вясёлы куточак

* *

На ўроку ў першым класе настаўніца пытае:

— Скажыце, дзеці, якая розніца паміж сонцам і электрычнай лямпачкай?

Вучні задумаліся, а потым адзін з хлапчукоў сказаў:

— Бо сонца не можна патушыць.

Вучнёўская творчасць

ВОСЕНЬ

Лісце з дрэў на зямлю
Ападае хутка.
І шуміць спакойна
Ласкава, ціхутка.

Восень — прыгажуня,
Восень залатая.
Адыйшла яна ад нас
Так неспадзявана.

Ася Голец
вуч. трэцяга класа,
школа № 3 у Бельску

Пазнаёмімся

„Зорка"!

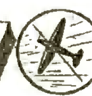
Ужо другі год вучні нашай школы, на Брэстчыне, маюць магчымасць чытаць Вашу газету. Асабліва дадатак для дзяцей „Зорачку". Любяць чытаць усе матэрыялы, змешчаныя ў ёй. Разгадваюць рэбусы і загадкі. Убачыўшы рубрыку „Пазнаёмімся", доўга не адважваліся пасылаць пісьмо да вас. А вельмі ж хацелі б мець за сяброў сваіх равеснікаў у Польшчы. Тады я, іх настаўнік, вырашыў дапамагчы ім і папрасіць рэдакцыю надрукаваць іх адрасы ў „Зорцы".

Вось яны:

БССР, 225268, Брэсцкая вобласць, Івацэвіцкі раён, в. Заполле.
Воўна Дзмітрый (вул. Касманаўтаў, 145), 6 кл.
Шчурко Жанна (вул. Савецкая, 3), 6 кл.
Зайка Аксана (вул. 8 Сакавіка, 60), 6 кл.
Крыштопік Алёна (вул. Школьная, 25), 6 кл.
Доўжык Тамара (вул. 8 Сакавіка, 60), 6 кл.
Серая Таня (вул. 8 Сакавіка, 90), 6 кл.
Слясарчык Наташа (вул. Касманаўтаў, 63), 7 кл.
Стась Аня (вул. Савецкая, 53), 9 кл.
Доўжык Сяргей (вул. Школьная, 60а), 7 кл.
Шчурко Уладзімір (вул. Касманаўтаў, 49), 7 кл.
Ганчарэня Наташа (вул. Касманаўтаў, 26), 7 кл.
Стась Галіна (вул. Савецкая, 29), 8 кл.
Максімчык Галіна (вул. Касаўская, 24), 6 кл.
Цэменя Мікалай (в. Белавічы, вул. Баброва, 10), 6 кл.
Зайка Святлана (в. Заполле, вул. 8 Сакавіка, 100), 9 кл.
Шчасная Таня (в. Белавічы, влу. Баброва, 100), 9 кл.
Шчурко Аня (в. Заполле, вул. 8 Сакавіка, 69), 7 кл.

Пашырай свае веды

НАВОШТА ДЗЯТЛУ ДЗЮБА?

Дзіўнае пытанне, праўда? Кожны з вас ведае, што дзяцел — лекар лесу. Дзюбай ён абстуквае дрэвы і па гуку пазнае, дзе пад карой хаваюцца розныя мошкі — казюркі, іх лічынкі і лялечкі. Калі дзяцел выстукае нешта дзюбай, ён прабівае ў кары дзірку і ўпускае ў яе свой даўжэзны, у два разы даўжэйшы за дзюбу, язык.

Але дзюба патрэбна дзятлу не толькі для здабывання ежы.

Уявіце сабе, што дзяцел пад канец сакавіка, гэта значыць, ранняй вясною, выкарыстоўвае сваю дзюбу ў якасці музычнага інструмента. Гэта не жарты. Дзяцел выбірае ля гэтага моцную сухую галіну дрэва, а потым б'е па ёй так моцна, што можна толькі дзівіцца, як гэта дзюба не ламаецца. Глухія гукі ад гэтага стукату разыходзяцца далёка па лесе, значна далей, чым чуваць птушыны спеў.

Такое стуканне-гранне ў дзятлаў абазначае тое самае, што ў іншых птушак спевы. Сваім стуканнем дзюбай дзяцел аб'яўляе ўсім жыхарам лесу: „Гэта мой лес і я тут буду свой дом! Уцякайце, іншыя самцы! Тут будзе жыць мая сям'я!"

Калі дзяцел знойдзе ўжо сабе жонку, надыходзіць пара будаваць гняздо. Дзятлы выкоўваюць дуплы ў дрэвах. Выглядае такое дупло як глыбокая кішэня. Здараецца, што іншыя птушкі, якія не ўмеюць выдзяўбсці гнязда, прабуюць заняць дзятлава. І тады дзяцел умее паслужыцца дзюбай як зброяй, абы адагнаць непрошанага госця.

А калі ўжо паявяцца ў дзятлавай сям'і дзятляняткі, тады дзюба вельмі патрэбна: дзятлы тады вельмі многа працуюць, каб здабыць як найбольш корму — для сябе і для сваіх дзяцей.

Як бачыце, дзюба — вельмі важная рэч для дзятла.

Паводле Э. Казлоўскай

(Працяг са стар. 9)

ЗНАХОДКА

ты, нібы залаты, другі — чырвоны.

Я трымаў яблык за тоненькі хвосцік, пакручваў то жоўтым, то чырвоным бокам і не мог нацешыцца. Потым паднёс да рота і адкусіў. Яблык быў халодны, салодкі і духмяны.

Лёня глядзеў на мяне, нібы не верачы сваім вачам.

— На, пакаштуй, — сказаў я.

Ён недаверліва ўзяў яблык, адкусіў, пажаваў, схіліўшы галаву, быццам прыслухоўваючыся...

— Ну, як на смак? — спытаў я.

— Як мёд! Сам у роце растае, — засвяціўся ўсмешкай Лёня. — Ніколі не думаў, што лясныя яблыкі могуць быць такія смачныя!

— Нічога дзіўнага. Яны паспелі і доўга ляжалі. Бач, як яблыня ўкрыла іх сваім лісцем.

Лёня скінуў лыжы і разам са мной узяўся разграбаць снег вакол яблыні. Потым мы паставілі адну лыжу бокам, узяліся за канцы і пачалі ссоўваць снег і лісце ў кучу.

— І-і-і!.. А колькі іх! — усклікнуў Лёня, убачыўшы на траве яблыкі.

Яблыкаў было столькі, што мы набралі поўныя кішэні.

Дадому мы прыехалі пад самы вечар, задаволеныя і прагулкай на лыжах, і нечаканай знаходкай.

Вершы Віктара Шведа

САМ СЯБЕ ЎКУСІЎ ЗА ВУХА

З плачам скардзіцца Стась
зранку:
— Мама мілая, паслухай,
Хуліганскі брат мой Янка
Укусіў мяне за вуха.

Запярэчыў раптам з ваннай
Янка, што там рот палошча:
— Ты не слухай хулігана,
Сам сябе ўкусіў, даносчык!

БЕСПАМЫЛКОВА РАШЫЎ ЗАДАЧЫ ВОВА

— Скажы нам шчыра, мілы
Вова,
Чым гэта можна растлумачыць,
Што ўпершыню беспамылкова
Рашыў ты хатнія задачы?

Стаяў за партай вінавата
І ўрэшце адазваўся Воўка:
— Не мог дапамагчы мне тата —
Паехаў у камандзіроўку.

ПАДОБНЫ НА ЦЁТКУ

Прыйшла цётка Хвядора
Зноў са сваім сакрэтам:
— Усе, сынок, гавораць —
Падобны да мяне ты.

— Дык, цётка, не павінна
Гэта мяне трывожыць.
Гавораць, што мужчына
Не мусіць быць прыгожым.

А-Д-Г-А-Д-А-Н-К-А

Знайдзі паміж малюнкамі 10 адрозненняў.

„Ніва" 24.XII.1989 г. Адрас рэдакцыі: 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1. „Зорка"

TV TELEWIZJA WARSZAWA

PIĄTEK 22.12.1989

PROGRAM I

8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 Kino Teleferii: „Gepard powraca" — film radz.
10.30 „Wesołych świąt" — film polski
11.25 Domator
13.30 TTR — s. I Matematyka — Układy równań liniowych
14.00 TTR — s. I Spotkania z literaturą — „Powrót posła" — komedia polityczna
15.30 NURT — Problemy zdrowia współczesnego człowieka
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Dla młodych widzów: Rambit — teleturniej
16.50 Dla dzieci: Okienko Pankracego
17.15 Teleexpress
17.30 Raport
17.55 „Lecznica dusz" — film dok.
18.25 Rzeczpospolita samorządna
18.45 Weekend w „Jedynce"
19.00 Dobranoc
19.10 „Teraz" — tygodnik gospodarczy
19.30 Wiadomości
20.05 „Dekalog, trzy" — film polski
21.05 Sport
21.15 Kontrapunkt
21.45 Spór o jutro — Otwarte Studio
22.45 DT — Echa dnia
23.05 Spór o jutro — Otwarte Studio (cd.)

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Wzrockowa lista przebojów Marka Niedźwieckiego
18.00 Program lokalny
18.30 Świąteczna antena „Dwójki"
18.50 Program rozrywkowy
19.30 Dookoła świata
20.00 „Piątek" — krakowski przekładaniec kulturalny
21.00 Izrael — Ziemia Święta
21.30 Panorama dnia
21.45 Kino antypodów: „Irlandczyk" — film austral.
23.30 Komentarz dnia

SOBOTA 23.12.1989

PROGRAM I

7.00 TTR — s. III Mechanizacja rolnictwa — Mechanizacja zbioru zielonek na kiszonkę
7.30 TTR — s. III Spotkania z literaturą — Bohaterowie „Potopu"
8.00 Tydzień na działce
8.20 Na zdrowie — pr. rekreacyjny
8.55 Program dnia
9.00 Drops — magazyn dla dzieci i młodzieży oraz film z serii „Jelonek" (7)
10.30 DT — Wiadomości
10.40 „Żołnierskie wigilie" — wojsk. program dok.
11.25 „Z Polski rodem" — magazyn polonijny
11.55 „Oratorium wigilijne" — film dokumentalny
12.25 Tel. Teatr Prozy: H. Rzewuski — „Pamiątki Soplicy"
14.30 Filmy o miłości: „Trędowata" — film polski
16.00 Boże Narodzenie z polskimi „Słowikami"
16.25 Do trzech razy sztuka
16.55 Antena
17.15 Teleexpress
17.30 „Wspomnienie o Kukuczce" — dok. fabularyzowany
18.05 Butik
18.35 Kolędy śpiewa Ryszard Karczykowski
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Rififi po 60" — komedia obyczajowa prod. pol.
21.45 Sport
22.05 Kolędy trochę inne — kolędy patriotyczne
23.20 Telegazeta
23.35 Kino nocne: „Dwójka karo" (1) — serial krym. USA

PROGRAM II

13.30 Czas akademicki
14.00 W świecie ciszy — pr. dla niesłyszących
14.25 „5-10-15" — pr. dla dzieci i młodzieży
15.55 Małe kino: „Pastorałki" — film polski
16.25 Tel. Koncert Życzeń
16.55 Powitanie — Kraków na antenie „Dwójki"
17.00 Wielka gra — wydanie świąteczne
18.00 Program lokalny
18.30 Kraków na antenie „Dwójki"
21.00 Muzyka i polityka — Kolęda, pieśń zgody
21.30 Panorama dnia
21.45 „Odnalezione marzenia" — film fab. prod. ang.
23.25 Kolędy Hanny Banaszak
23.35 Komentarz dnia
23.40 Kraków na dobranoc

NIEDZIELA 24.12.1989

PROGRAM I

8.25 Program dnia
8.30 Idziemy z Wiiją
9.00 Świąteczna niespodzianka
9.20 „Ania z Zielonego Wzgórza" cz. 1 — film kanad.
10.30 DT — Wiadomości
10.35 „Złoto" (1) — „Śladami Jacka Londona" — serial dok. prod. włoskiej
11.15 Rynek — powitanie i początek nowego programu
11.25 Przygotowania świąteczne na świecie
11.40 Wielki sport
12.25 „Las" — reportaż
12.45 Rynek — święta w plastyce
12.55 Widowisko na krużgankach Ratusza
13.15 Kartki świąteczne z całego świata
13.25 „Lotem do Betlejem" — reportaż
13.45 Życzenia dla wszystkich Polaków — recital Ryszarda Rynkowskiego
14.15 Rynek — świąteczny stół
14.25 „Jeszcze Polska..."
14.35 Historia opłatka
15.05 „Janka" (14) — serial polsko-RFN
15.35 „Panna dziedziczka" (32) — serial brazyl.
17.15 Teleexpress
17.30 Rynek w Poznaniu
17.35 Wigilia samotnych
17.50 Szopki
18.20 Kolędy i pastorałki
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.00 Homilia Prymasa Polski
20.25 „Trzej mężczyźni i dziecko" — franc. komedia obycz.
22.05 „Spieszmy się kochać ludzie" — program poetycko-muzyczny
23.05 Włodzimierz Korcz zaprasza — „W sercach otucha"
23.35 „Concerto Grosso" na Boże Narodzenie gra Orkiestra Kameralna PR i TV pod dyr. Agnieszki Duczmal
23.55 Pasterka z Watykanu

PROGRAM II

10.00 Przegląd tygodnia (dla niesłyszących)
10.35 Film dla niesłyszących „Trzej mężczyźni i dziecko" — komedia franc.
12.15 Powitanie
12.20 Polska Kronika Filmowa
12.30 Kino Familijne: „Autostrada do nieba" — film USA
13.20 Royal Albert Hall — Koncert Fundacji na Rzecz Dzieci
14.20 100 pytań do...
15.00 „Ulice polskie" — program publicystyczny
15.30 Benefis Ireny Santor
16.20 Podróże w czasie i przestrzeni: „Wędrówki ludów nad Pacyfikiem" (8) — serial dok. ang.
17.30 Bliżej świata — przegląd telewizji satelitarnych
19.00 Świąteczni goście „Dwójki"
19.30 Kolędy Lutosławskiego śpiewa Jadwiga Rappe
20.00 „Żyłam sztuką..." — słynne Toski o sobie i swym wzorze
21.30 Panorama dnia
21.45 „Adam" — impresja filmowa o twórczości Adama Myjaka
22.05 „Wojna i pamięć" (17) — serial USA
23.05 Komentarz dnia
23.10 „Nasz jest ten dzień" — pr. poetycko-muzyczny

PONIEDZIAŁEK 25.12.1989

PROGRAM I

8.55 Program dnia
9.00 Świąteczna niespodzianka
9.20 „Ania z Zielonego Wzgórza" (cz. 2) — film kanad.
10.30 „Wędrujący lodowiec" — film dokument.
11.00 Tel. Koncert Życzeń — wydanie świąteczne
12.00 Akademia filmowa: „Ninoczka" — komedia obycz. prod. USA
13.45 „Biały zeszyt" — gwiazdkowe piosenki śpiewa Jan Bo.
14.10 „Ten najpiękniejszy świat" — Ewa Bem śpiewa piosenki dla dzieci
14.55 „Z dalekiego kraju" — film prod. włosko-ang.
17.15 Teleexpress
17.30 Kolędy i pastorałki — śpiewa Grażyna Świtała
18.00 Premiera w „Qui Pro Quo" — kabaret Zenona Wiktorczyka
19.00 Wieczorynka
20.05 Teatr TV: M. Hemar — „Dwaj panowie B"
21.40 Elton John w Weronie
22.20 Sportowe przeboje roku
23.00 Kino nocne: „Dwójka karo" (2) — serial krym. USA

PROGRAM II

12.15 Powitanie
12.20 „Polacy" — film o Wojciechu Pszoniaku
13.15 B. Kaczyński zaprasza
16.35 „French Sanders Christmas Special" — film muz.
17.05 Kolędy polskie w Betlejem
17.55 Dziś w Polsce — pr. publ.
18.30 Wołanie Eurydyki — recital Hanny Banaszak
19.00 Wywiady Ireny Dziedzic
19.30 Gdzie się podziała Madonna — reportaż
20.00 Ballada o drodze — pr. poetycko-muzyczny
21.30 Panorama dnia
21.45 Kino antypodów: „Srebrne miasto" — film austral.
23.25 Komentarz dnia
23.30 Kolędy baletowe

WTOREK 26.12.1989

PROGRAM I

8.55 Program dnia
9.00 Świąteczna niespodzianka, cz. 3
9.20 „Ania z Zielonego Wzgórza" (cz. 3) — film kanad.
10.30 „Tajemnice piękna Japonii" — film dok.
11.20 Video-Top
11.50 W starym kinie: „Antek Policmajster" — polski film arch. z 1935 r.
13.30 Teatr dla dzieci: „Dwie Dorotki"
14.40 „Żyłam sztuką, żyłam miłością..." — film dok.
15.40 Recital Izabeli Trojanowskiej
16.20 Od Bim-Bomu do STS-u
17.05 Teleexpress
17.20 „Dodge City" — western USA
19.00 Wieczorynka
19.30 Wiadomości
20.05 „Rzymianka" (1) — serial włoski
21.35 Gustaw Brom i jego goście
22.35 Dziewczyny z platynowej płyty — recital żeńskiej grupy rockowej
23.00 Kino nocne: „Dwójka karo" (3) — serial krym. USA

PROGRAM II

11.05 „D'Arby O'Gill i krasnoludki" (2) — film prod. USA
11.50 Powitanie
12.00 „Błękitna kolęda" — pastorałki śpiewa Schola Cantorum Gedanensis
12.30 „Polacy" — film dok.
13.30 Biografie: „Andrew Lloyda Webbera" — film dok. ang.
14.50 Boże Narodzenie — film A. Czerniakowskiej
15.30 Szansa — dziewczyna miesiąca
16.20 „Dookoła świata z Michaelem Jacksonem" — film dok.
17.30 Magazyn „102" — wydanie specjalne
18.10 Za chwilę dalszy ciąg programu
19.00 Goście Daniela Passenta
19.30 Kolędy polskie śpiewa Andrzej Hiolski
20.00 „Rozświetlona noc" — świąteczny koncert Orkiestry Kameralnej PR i TV pod dyr. A. Duczmal
21.30 Panorama dnia
21.45 „Lew afrykański" — film fab. prod. USA
22.35 „Zaśnijże i ty" — program poetycko-muzyczny
23.00 Komentarz dnia

ŚRODA 27.12.1989

PROGRAM I

8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 Kino Teleferii: „Baśń o zaczarowanych koralikach" (cz. I) — film radz.
10.30 „Zabawy młodych" — film fab. prod. radz.
11.30 Domator — Giełda pomysłów
13.30 TTR — s. I Produkcja roślinna — Wartość użytkowa gleb
14.00 TTR — s. I Produkcja zwierzęca — Przydatność pasz własnej produkcji
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie: Hocki — klocki
17.15 Teleexpress
17.30 Gry wojenne
17.55 Tel. Informator Wydawniczy
18.15 Dawniej niż wczoraj
19.00 Dobranoc
19.10 Oferty „Pegaza"
19.30 Wiadomości
20.05 Akademia filmowa: „Gospodarz stadniny" — film fab. prod. węg.
21.40 Sport
21.50 Plus—minus
22.20 Wokół wielkiej sceny — magazyn operowy
23.10 Jutro w programie

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Program publ. kulturalnej
18.00 Program lokalny
18.30 Program rozrywkowy
19.00 „Hotel Zacisze" (10) — serial ang.
19.30 Rewelacja miesiąca: Michaił Barysznikow
21.30 Panorama dnia
21.45 „W labiryncie" — serial TP
22.15 „997" — kronika kryminalna
23.15 Komentarz dnia

CZWARTEK 28.12.1989

PROGRAM I

8.50 Domowe przedszkole
9.15 DT — Wiadomości
9.25 „Baśń o zaczarowanych koralikach" (cz. 2) — film radz.
10.30 „Policjanci z Miami" — serial USA
11.15 Domator — Giełda pomysłów
13.30 TTR — s. III Fizyka — Falowe właściwości światła
14.00 TTR — s. III Biologia — Współczesny ewolucjonizm
16.20 Program dnia — Telegazeta
16.25 Teleferie: Hocki — klocki
17.15 Teleexpress
17.30 Poligon — wojsk. mag. public.
17.55 „Poza rok 2000" — film dok. prod. austriac.
18.25 Magazyn katolicki
18.45 „10 minut"
19.00 Dobranoc
19.10 Interpelacje, cz. I
19.30 Wiadomości
20.05 „Policjanci z Miami" — serial krym. USA
20.55 Interpelacje, cz. II
21.35 Sport
21.45 „Pegaz"
22.30 Dance with a stranger — recital zespołu norweskiego
23.00 DT — Echa dnia
23.15 Jutro w programie

PROGRAM II

17.25 Program dnia
17.30 Psychostudio
18.00 Program lokalny
18.30 Program publicystyki kulturalnej
19.00 Magazyn „102"
19.30 Zielone kino: „Opowieść o owadach" — film dok.
20.00 Wielki tenis
21.00 Ekspres reporterów
21.30 Panorama dnia
21.45 Studio Teatralne „Dwójki": Feliks Falk — „Aktorki"
22.55 Komentarz dnia

Прыкончылі нас ці не ў „Адкрытай студыі"? — пытаецца Ян Максімюк ● „Ніва" — пасол беларушчыны, — сцвярджае Ада Чачуга ● Ян Чыквін адказвае Сакрату Яновічу ● Яніна Чэрнякевіч піша аб настаўніках-наватарах ● Паказаць эміграцыю ў Беларускім музеі — раіць Валянцін Сельвясюк ● Падсумаванне дэкламатарскага конкурсу ў „Зорцы".

КРЫЖАВАНКА

Упоперак: 1) арыгінальнае, асобае адзенне, 4) паўднёвае хвойнае дрэва, 8) перад табой цяпер, 11) птушка, якая любіць чарэшні і вішні, 12) вялікі горад на Сібіры, 13) не цяжкія ў грудной клетцы, 15) дасканалае апраўданне, 16) калі пазяхаеш, то ён „дзярэцца", 17) здзіраеш іх з печанай бульбы, 19) казацкі правадыр, 21) мяч у варотах, 22) робіш у ёй пакупкі, 23) промах, хіба, няўдача, 25) вялікі сход дэлегатаў, 27) калі ты за ім — ён ад цябе, калі ты ад яго — ён за табой, 28) працуе ў кузні, 30) прах, 31) дыяграма крывых ліній або дэталёвы план работы.

Уніз: 1) каталіцкі манастыр, 2) з арэнай, 3) з жонкай, 5) ціхаакіянская сардзіна з сям'і селядцовых, 6) адзінка ўліку ў спорце, 7) чувач, калі праце той 3-пад 28 упоперак, 8) людаедства, 9) дзяржава ў Афрыцы, 10) Джордж Буш, 13) а, 14) часам бывае на барадзе, 18) дачка дачкі, 20) шырокая грунтавая дарога, 21) „Звязда", 24) траюрадны брат, 26) мае яе кожны дзень, 27) матэрыя, рэчыва або арганізм чалавека, жывёлы, 29) усямоцны, неабсяжны.

„ядань"

Сярод чытачоў, якія на працягу месяца прышлюць у рэдакцыю правільныя адказы, будуць разыграны дзве кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку, змешчаную ў № 46:

Упоперак: куток, вёска, люты, лісце, абраза, тара, камяк, трубка, памада, актава, акрапец, краса, рэха, рыдван, Лазар, стол, дрыль, яблык.

Уніз: калок, тасьма, клетка, выбар, скарб, атака, тартак, апёк, ямка, удар, квас, дацэнт, ткалля, вакзал, абрад, родны, ерась, аброк.

НІЎКА

— А цяпер хачу, каб святы Мікалай прынёс мне яшчэ брацiка...

АФАРЫЗМЫ

Хопіць сапраўднага болю, каб вылечыць нас ад уяўных пакутаў.

*

Тое, што ў палітыцы пачынаецца ад страху, канчаецца шаленствам.

*

Праўда ў яшчэ большай ступені, чым Справядлівасць, сляпая і патрабуе Мудрасці як праваднiка.

*

Няхай мяне неба зберажэ ад сучаснай эпідэміі: ганарыстага невуцтва.

*

Пігмейскія розумы, судзячы іншых паводле сябе, клічуць: „Якая пачвара!" — калі бачаць чалавека.

*

Карыснае, прыемнае, прыгожае і добрае — не з'яўляюцца тым самым.

Самюэл Тэйлар Колрыдж

НОВЫЯ ГІСТОРЫІ АБ ХОДЖЫ НАСРЭДЗІНЕ

Восьмага сакавіка мужчыны сабраліся ў чайхане. Адзін гаворыць:

— Я сёння заходзіў да Аваза. Вось гэта муж! Жонка а палове адзінаццатай раніцы яшчэ ў пасцелі. І ён нясе ёй снеданне!

— Ведаю, — сказаў Ходжа Насрэдзін. — Яна напярэдадні бегала па магазінах, каб купіць усё патрэбнае на святочны стол. Пакаўзнулася і зламала нагу.

* * *

Размяркоўваюць дачы. Усе хвалююцца. Ходжа Насрэдзін спакойна гаварыць:

— Каб узяць дачу, неабходна дача хабару.

* * *

— У мяне сёння шчаслівы дзень, — сказаў сябрам Ходжа Насрэдзін. — Укралі мае „Жыгулі".

Усе здзівіліся: чаго тут цешыцца?

— Я магу як належыць выпіць разам з вамі. І не турбавацца, як я паваду машыну.

Мурад Тылаеў

З „Літаратурнай газеты"

ЦІ МОЖНА ДАВЯРАЦЬ ХІРУРГУ?

На аперацыю ў шпіталь
Матуля прывязла сыночка.
Пярсцёнак праглынуў, на жаль,
З брыльянтавым каштоўным вочк...

Пытае ўсіх, ці давяраць
Можна хірургу маладому?
Стараюцца пераканаць:
Сумленны ён, усім вядома.

Віктар Швед

ЗАВОЧНІЦА

Упершыню юнак пацалаваў
дзяўчыну
І запытаў з дакорам праз
хвіліну:
— Ці можаш, любая, прызнацца,
Хто навучыў цябе так
цалавацца?
Ты пацалунак так прымаеш,
Як быццам добры вопыт маеш.
І тут яна не разгубілася:
— Завочна, любы, навучылася.

Сымён Пацёмкін

СПЯВАЕМ БЕЛАРУСКІЯ ПЕСНІ

ОЙ, ЗІМА, ЗІМА, ТЫ МАРОЗНАЯ
(народная)

— Ой, зіма, зіма, ты марозная,
Нашто ж ты каня, эй,
*замарозіла?**

Каня белага, сівагрывага,
Хлопца й малойца, ёй,
чарнабрывага.

А ў таго хлопца кучары ўюцца,
За яго кудры, эй, дзяўчаты
б'юцца.

— Вы ж не біцеся, не сварыцеся,
За мае кудры, эй, памірыцеся.

А мае кудры ўюцца не для вас,
Ёсць у мяне дзяўчына —
лепшая ад вас,

Яна мяне ў бой выпраўжала,
Яна мае кудры пазавівала.

* Другі радок кожнай страфы паўтараецца.

Не спяшаючыся, з рухам ♩=66

Сола: — Ой, зі- ма, зі- ма, ты ма- ро- зна- я,

Хор: на- што ж ты ка- ня, эй, за- ма- ро- зі- ла?

Ніва

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Валянціна Жэшка (карэктар), Віталій Луба (галоўны рэдактар), Міраслава Лукша, Ян Максімюк, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Марыя Федарук (машыністка), Ада Чачуга (адказны сакратар), Яніна Чарнякевіч (рэдактар „Зоркі").

„Niwa"
ul. Wesołowskiego 1
15-950 Białystok, skr. poczt. 149
tel. 232-41, 210-33.

Wydawca: Białostockie Wydawnictwo Prasowe 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Druk: Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku.

Warunki prenumeraty pocztowej na 1990 r.:

1. Prenumeratę pocztową (z dostawą do domu) zamawiać mogą mieszkańcy wsi, osad oraz miasteczek w których nie ma Oddziałów RSW, a także osoby niepełnosprawne bez względu na miejsce zamieszkania
2. Wpłaty na tę prenumeratę przyjmują urzędy pocztowe oraz doręczyciele.
3. Podstawowym okresem przyjmowania prenumeraty pocztowej jest kwartał
4. Termin wpłat na prenumeratę pocztową na II kwartał 1990 r. upływa 20 lutego 1990 r. włącznie
5. Cena prenumeraty kwartalnej wynosi 3.250 zł + 1.300 zł za doręczanie
6. Cena prenumeraty z wysyłką za granicę jest większa o 100% i przyjmowana jest tylko na okresy kwartalne. Wpłaty przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw Warszawa ul. Towarowa 28 Nr konta PBK XIII Oddział Warszawa 370044-1195-139-11

Mieszkańcy miast mogą zamawiać prenumeratę indywidualną poprzez Oddziały RSW w następujących formach:

- prenumerata instytucjonalna (w zakładach pracy)
- rezerwacja w tzw. teczkach (we wszystkich kioskach)
- prenumerata własna RSW (w wytypowanych kioskach).

Zam. 1732/89. Nakład 5.300. T-3.